

“AB Hareketlilik Programlarında Toplumsal Cinsiyet Perspektifi”

DURUM RAPORU

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Toplum Gönüllüleri Vakfı - TOG (Community Volunteers Foundation)
Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden AB Hareketlilik Programları için Durum Raporu
Toplum Gönüllüleri Vakfı Yayınları
Gençlik Araştırmaları ve Politikaları Departmanı

Bu yayının bölümlerinin çoğaltılması veya çevirisi de dahil olmak üzere, bu yayına ilişkin tüm yazışmalar için:

Toplum Gönüllüleri Vakfı
Hobyar Mah. Aşirefendi Cad. Ankara-Konya Han. No:20 K.4
34112 Eminönü - İstanbul
0090212-5221030
www.tog.org.tr
e-mail: info@tog.org.tr

Ana Araştırmacı: Fatma Berna Yıldırım(TOG)

Katkı Sunanlar: Antonino Imbesi (Euro-Net, İtaly), Başak Van Hove (Yaşar University, Turkey),
Burcu Kiper (Yaşar University, Turkey), Catarina Correia (REDE, Portugal), Luiza Maria Tsikala
(USB, Greece), Ioannis Tsilsou (USB), Sofia Madentzoglou (USB), Ermioni-Magdalini Triantafyllou
(USB)

Editör ve Proje Koordinatörü: Nilay Küme

Katkı Sunanlara Geri Bildirim: Leyla Soydiç, Başak Tuğsavul, Nilay Küme

Düzeltili: Nilay Küme
Tasarım: Güngör Genç

Basım Mayıs, 2018

AB Hareketlilik Programlarından Toplumsal Cinsiyet Perspektifi Projesi, Erasmus + KA2
İyi Uygulamaların Değişimini destekleyen Stratejik Ortaklıklar programı dahilinde gerçekleştirilmiştir.
Bu proje “Erasmus+ Programı kapsamında Avrupa Komisyonu tarafından desteklenmektedir.
Ancak burada yer alan görüşlerden Avrupa Komisyonu ve Türkiye Ulusal Ajansı sorumlu tutulamaz.”

Erasmus+ KA2: Stratejik Ortaklık Projesi
“AB Hareketlilik Programlarında
Toplumsal Cinsiyet Perspektifi”
2016-2-TR01-KA205-036174

DURUM RAPORU

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

İçindekiler

I. GİRİŞ	2
II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAPSAMI	4
2.1. Birincil Araştırma	4
2.2. İkincil Araştırma	6
III. TOPLUMSAL CİNSİYET SORUNLARINI ANLAMAK	7
IV. TOPLUMSAL CİNSİYET ANAAKIMLAŞTIRMA: TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİ DESTEKLEMELİK İÇİN STRATEJİLER	12
4.1. Birleşmiş Milletler Sisteminde Toplumsal Cinsiyet Konuları	13
4.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Avrupa Konseyi	15
4.2.1. Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2014-2017	15
4.3. Avrupa Birliği'nde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinin Anaakımlaştırılması	16
4.3.1. AB Mevzuatı	16
4.3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Stratejiler	17
V. GENÇLER İÇİN AVRUPA HAREKETLİLİK PROGRAMLARI	18
VI. TARTIŞMA	21
6.1. Yabancıların hakları üzerine	21
6.2. Cinsiyet Farkında(sız)lığı ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılığın Görelileştirilmesi	22
6.3. Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılık ve Cinsiyetçilik	24
6.4. Kesişen Kimlikler ve Ayrımcılığın Başka Şekilleri	27
6.5. Motivasyonlar	27
6.6. Destek ve Denetim	28
6.7. Genç Kadınlar ve Kamu Alanları	31
6.8. Hareketlilik içeriği ve lojistik temelli sorunlar	32
6.9. Pozitif Deneyimler	33
6.10. Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırma Stratejileri için Öneriler	34
SONUÇ	38
KAYNAKÇA	39
EK 1: Odak Grubu Soruları (Gençler için)	41
EK 2: Odak Grubu Soruları (Paydaşlar için)	42
EK 3: Sosyo-Demografik Bilgiler	42
i. Sosyo-Demografik Bilgiler - Yunanistan	
ii. Sosyo-Demografik Bilgiler - İtalya	
iii. Sosyo-Demografik Bilgiler – Portekiz	
iv. Sosyo-Demografik Bilgiler - Türkiye (İzmir)	
v. Sosyo-Demografik Bilgiler - Türkiye (İstanbul)	
EK 4: Her Ortak Organizasyonda Araştırma Süreci	45
i. United States of Balkans (Yunanistan)	
ii. Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) (İstanbul, Türkiye)	
iii. Portuguesa de Jovens para a Igualdade de Oportunidades entre Mulheres e Homens – REDE (Portekiz)	
iv. Yaşar Üniversitesi (İzmir, Turkey)	
v. EURO-NET (İtalya)	

ÖNSÖZ

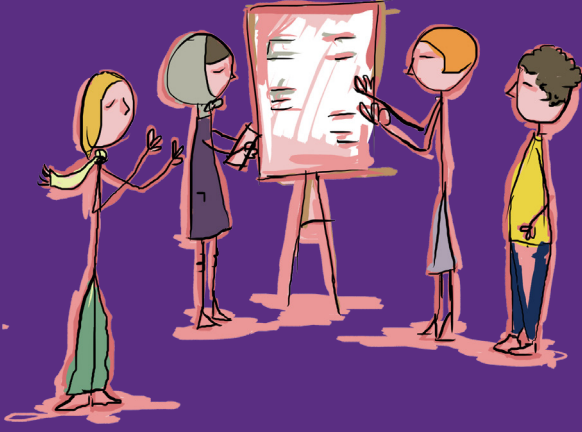
Hiç şüphesizdir ki, Erasmus +, Avrupa ve program ortak ülkelerinde birçok gence hareketlilik imkanı tanımakta, onlara çeşitli fırsatlar ve faydalar sağlamaktadır. Aynı zamanda, bu programın gençlerin hayatlarını, düşünce biçimlerini nasıl değiştirdiğini ve gençlere bir çok yeni beceri kazandırdığını kişisel deneyimlerimden de biliyorum.

Ancak, gençler hareketlilik programları süresince çeşitli sorunlar ve zorluklarla karşılaşabilmektedirler. Bu zorluklardan bir tanesi de toplumsal cinsiyete bağlı ayrımcılıktır. Özellikle genç kadın ve LGBTİ'lerin hareketlilik süresince toplumsal cinsiyete bağlı ayrımcılığa maruz kalma olasılığı erkek arkadaşlarına oranla daha yüksektir. Ne yazık ki hareketlilik programları sürecinde gençleri destekleyen uygulayıcılar herhangi bir ayrımcı durumla başa çıkmak için gerekli beceri ve bilgiye sahip olmadıklarını düşünmekte ve herhangi bir destek sağlamakta zorlanmaktadır.

Bu nedenle, bu çalışmanın temel amacı, ayrımcılık durumlarını önleme, destek ve müdahale mekanizmalarının geliştirilmesine olanak tanıyacak verilerin toplanmasıdır. Böylelikle hareketlilik programlarının kalitesi artacak ve toplumsal cinsiyet perspektifi ile bu programları tekrar gözden geçirme şansı edinebileceğiz.

Bu araştırmanın, genç kadın ve LGBTİ'ler için toplumsal cinsiyete bağlı ayrımcı uygulamalara karşı önleyici öneriler geliştirmesi, güvenilir çözümler ve mekanizmalar üretmesi ve gençlik örgütlerinde toplumsal cinsiyet çalışmalarına katkıda sunmasını umuyoruz.

Nilay Küme
Gençlik Çalışanı

I. GİRİŞ

AB Hareketlilik Programlarında Toplumsal Cinsiyet Perspektifi (Şubat 2017 – Haziran 2018 arası) gençlik organizasyonları için toplumsal cinsiyetle ilişkili sorunlara yenilikçi çözümler geliştirme amaçlayan stratejik ortaklık projesidir. Proje bu yolla gençlik kuruluşlarında toplumsal cinsiyet kaynaklı sorunlarını daha görünür hale getirmeyi ve AB Hareketlilik Programlarında cinsiyet eşitliğini anaakımlaştırmayı amaçlamaktadır. Böylece gençlik kuruluşları birbirlerinden öğrenerek bilgi ve becerilerini arttıracak, ve gençlerin daha katılımcı ve cinsiyet eşitliğine duyarlı bir perspektif edinmelerini sağlayacak yeni araçlar sunarak, daha aktif yurttaşlar olmalarını destekleyecektir.

Proje hareketlilik sürecinde karşılaşılan toplumsal cinsiyet ilişkili sorunların ve zorlukların altını çizmekle birlikte, genç kadın ve LGBTİ+'ların, gereksinimlerini ve beklentilerini göz önüne alarak ulusal ve uluslararası dayanışma mekanizmaları yoluyla gençleri güçlendirmeyi de hedeflemektedir.

AB Hareketlilik Programları Avrupa'da eğitimi, öğrenimi, gençlik ve sporu desteklemektedir. Ocak 2014'te başlatılan Erasmus+, AB'nin tüm eski projelerini birleştiren yeni bir programdır. Erasmus+ sadece öğrenciler için değil, geniş bir organizasyonlar yelpazesi için de fırsatlar sunar. AB'nin Avrupa için var olan tüm eğitim (Öğrenciler için Erasmus, Erasmus Mundus, Jean Monnet), staj (yurt dışında staj), gençlik (Avrupa Gönüllü Hizmetleri, Gençlik Değişimleri) ve spor projelerini, çalışanların eğitimi, stajyerlik ve uluslararası işbirliği programları da dahil olmak üzere, bir araya getirir. AB Hareketlilik Programları bir çok gencin Avrupa genelinde dolaşımını gerçekleştirir ve onlara bazı fırsatlar ve çeşitli faydalar sağlarken bu hareketlilik sürecinde,

gençler cinsiyet temelli ayrımcılık da dahil olmak üzere, çeşitli zorluklarla karşılaşabilmektedir.

Cinsiyete dayalı ayrımcılık küresel bir sorundur, ve Avrupa da dahil olmak üzere dünyanın her tarafındaki tüm genç kadın ve LGBTİ+'ların yaşamlarını etkiler. Özellikle, yabancı bir genç kadın veya LGBTİ+ olmak, onları heteroseksüel erkek akranlarından ayıştıracak birçok farklı zorlukla karşı kalmalarına sebep olur. Her ne kadar yolculuk edilen ülkelerin sosyal yapısına bağlı farklılıklar olsa da, toplumların ataerkil yapısı genç kadın ve LGBTİ+'lara karşı ayrımcı davranışları ve tacizleri genelde mazur gösterir. AB Hareketlilik Programlarının etkisini arttırmak için hedef grupların gereksinimleri ve beklentilerine odaklanmak, ve yolculuk ettikleri ülkelerde karşılaştıkları sorunları ve ayrımcı uygulamaları açığa çıkarmak gereklidir. Dolayısıyla, bu ayrımcı uygulamalara karşı önleyici önerileri tartışmak ve güvenilir çözümler ve mekanizmalar geliştirmek değişim programları içinde genç kadın ve LGBTİ+'ların deneyimlediği hareketlilik projesinin etkisine katkıda bulunacaktır.

Proje ortaklığı, dört farklı ülkede gençlik alanında çalışan dört sivil toplum örgütünü ve bir üniversite birimini bir araya getirmektedir. Bu projenin hedeflerine ve sonuçlarına ulaşabilmek için her ortak tarafından birincil ve ikincil araştırma yürütüldü. Eldeki çalışma baş araştırmacı tarafından yürütülen araştırmadan alıntılarla Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) (Türkiye), Portuguese Network of Young People for Gender Equality (REDE) (Portekiz), United Societies of Balkans (USB) (Yunanistan), EURO-NET (İtalya) ve Yaşar Üniversitesi (Türkiye)'den araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Bu rapor birincil araştırmanın sonuçlarını sunmayı amaçlamaktadır.

Birincil araştırmanın ana hedefi genç kadın ve LGBTİ+'ların hareketlilik süreçlerinde maruz kaldıkları cinsiyet temelli ayrımcılığı tanımlamaktır. Bu araştırmanın sonuçları, hareketlilik programlarında genç kadın ve LGBTİ+'ların deneyimlerinin kalitesini yükseltmek için önleyici mekanizmaların, ayrımcılık durumlarına verilecek tepkinin ve toplumsal cinsiyet anaakımlaşma için prensiplerin ve stratejilerin geliştirileceği ileri aşamalara katkıda bulunacaktır.

Rapor altı bölümden oluşmaktadır. Tanıtımın ardından, ikinci bölüm bu çalışma için benimsenen metodolojiyi ve araştırma tasarımını açıklayacaktır. Üçüncü bölümde, dünyada ve AB'de kadının durumu ile ilgili bazı bilgilerin verilmesinden sonra, toplumsal cinsiyet sıralaması, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığın şekilleri ve toplumsal cinsiyet temelli şiddet gibi ana toplumsal cinsiyet sorunları tartışılacaktır. Cinsiyet eşitliği için bir strateji olan toplumsal cinsiyet anaakımlaşma dördüncü bölümde tartışılacaktır. Ayrıca, önde gelen uluslararası kuruluşların, Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi ve AB'nin ilgili kanun ve yönetmelikleri sunulacaktır. Beşinci bölüm kısaca gençler için Avrupa Hareketlilik Programları aktarılacaktır. Son tartışma bölümünde birincil araştırmanın ana bulguları sunulacak ve incelenecektir. Dahası, yapılan görüşmelerden alınan bazı önerilere yer verilecektir.

II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAPSAMI

Proje çerçevesinde, genç kadın ve LGBTİ+'ların yurt dışında katıldıkları bir hareketlilik programı çerçevesinde ortak ülkelerde (Yunanistan, İtalya, Portekiz ve Türkiye) karşılaştıkları toplumsal cinsiyete bağlı ayrımcı davranışlar ve zorlukları araştırmak amacıyla birincil araştırma ve ikincil araştırma gerçekleştirildi. Birincil araştırma ve ikincil araştırma baş araştırmacı tarafından geliştirildi, ve ortak kuruluşlardan dört ayrı araştırmacı ile birlikte yürütüldü (Her ortak kuruluşun araştırma süreci ile ilgili ayrıntılar için Ek IV'e bakınız).

2.1. Birincil Araştırma

Bu projenin hedeflerine ve sonuçlarına ulaşmak için her ortak tarafından bir odak grup ve derinlemesine görüşme yöntemleri kullanılarak birincil araştırma gerçekleştirildi. Odak grup yöntemi belli bir konu veya sorun üzerinde birkaç kişiyle görüşme gerçekleştirmeyi içermektedir. Odak grupları geniş kapsamlı incelenen belli bir tema veya konuya odaklanır. Bir odak grubunun üyeleri belli bir durumla karşılaşmış oldukları bilindiği için seçilirler, ve kendilerine bu karşılaşma ile ilgili sorular sorulur (Bryman, 2012:503; Krueger, 2002). Bizim araştırmamızda, spesifik olarak daha önce veya halen bir hareketlilik programında katılımcı olarak yer alan genç kadın ve LGBTİ+ ve gençlere bu hizmetleri sunan paydaş gençlik örgütleri, üniversite birimleri ve diğer hükümet kuruluşları ile görüşmeler gerçekleştirdik. Katılımcıların

programlarındaki çakışmalar nedeniyle odak gruplarının gerçekleştirilme olanağı bulunmadığı durumlarda araştırmacılar derinlemesine görüşmeler gerçekleştirdiler.

Bu araştırma için, projenin baş araştırmacısı, odak grubu mülakat rehberi, veri analizi rehberi, katılımcılar için rıza formları, sosyo-demografik bilgi formları ve sorular hazırladı. Odak grubu çalışması için sorular geri bildirim için ortak kuruluşlardaki tüm araştırmacılara iletildi. Her ortağın geri bildiriminden sonra hareketlilik programı katılımcılarını ve paydaşları hedefleyen iki güncellenmiş soru listesi hazırlandı (Sorular için Ek I ve II'ye bakınız).

Ardından aynı araştırma kılavuzu AB Hareketlilik Programlarında Toplumsal Cinsiyet Perspektifi projesinin tüm ortak kuruluşlarına verildi, ve gençlik

örgütleri, üniversite AB birimleri, kuruluşlar ve değişim öğrencileri ile hareketlilik programlarına katılan gençlerle derinlemesine görüşmeler ve odak grubu görüşmeleri yoluyla yapılan ikincil ve birincil araştırmalar sonucunda, bu Durum Raporu da dahil olmak üzere, beş rapor oluşturuldu. Her ülkede/ çalışmada, aşağıdaki profile uyan en az 25 kişiye ulaşıldı: 18 ile 35 yaş arasında gençler; tercihen beş yıldan eski olmamak üzere daha önceden, veya araştırma sırasında, bir hareketlilik programında yer almış genç kadın ve LGBTİ+'lar; gençlik örgütleri, üniversite AB birimleri ve diğer hükümet kuruluşları gibi paydaşlar; farklı sosyal altyapıdan katılımcılar (gençler) ve bir AB Hareketlilik programına katılmış/katılmakta olan yabancı ve yerel gençler (Katılımcıların sosyo-demografik profilleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için Ek III'e bakınız).

Odak gruplarına katılımcı seçiminde "amaca yönelik" veya "uygun" örnekleme kullandık (Bryman, 2012:418). Bu örnekleme yöntemi gençlerin ve hareketlilik programları ile ilgili diğer paydaşların elimizde bulunan listelerini kullanma olanağı sundu. Bu çalışma çerçevesinde araştırmacılar odak gruplarının olası adaylarına kişisel temas, öğrenci e-posta gruplarına duyurular ve facebook yoluyla ulaşılar. Her ortak kuruluşun uzmanlık alanı gençlik ve hareketlilik konuları olduğundan olası katılımcılar için geniş veri tabanları ve diğer paydaşlarla bağlantıları vardı.

Mülakatlardan önce katılımcılar projenin ve çalışmanın amaçları konusunda bilgilendirildi. Kendilerine, projenin baş araştırmacısı tarafından hazırlanan onay formları verildi. Tüm odak grubu görüşmeleri ve derinlemesine görüşmeler katılımcıların izniyle banda kaydedildi. Kendilerine proje süresince anonim kalacakları güvencesi verildi. Bu raporda odak gruplarındaki katılımcıların anonimliği korunmuştur. Odak grupları üç ile sekiz

arasında katılımcıdan oluştu ve 60 ile 90 dakika arasında sürdü.

Nitel veri analizi, verilerin bir kısmının toplanmasından sonra başlar ve o analizin sonuçları veri toplama sürecinin sonraki adımlarına yön verir. Analizin çizgisel şekilde gerçekleşmediğine ve sürecin bir bölümünün diğer bir bölümle örtüştüğüne dikkat çekmek önemlidir (Rabiee, 2004). Dolayısıyla, verileri hemen analiz etmeye başlamak araştırmacıların mülakat rehberindeki olası sorunları (tekrarlayan veya açık olmayan sorular gibi) saptamalarına ve gerekli değişiklikleri yapmalarına olanak sağlar. Bu araştırmanın amacı doğrultusunda, veri analizinin hedefi bu "Durum Raporunu" oluştururken kullandığımız bir konusal iskeleti tanımlamaktı. Bu konusal iskelet ileride "Tartışma" başlığı altında görüşülecektir.

Nitel veri analizi aşağıdaki aşamalardan oluşmuştur:

Verileri tanıma: Bu aşama mülakatların kayıtlarını dinleme ve mülakat sırasında veya sonrasında alınan notları okuma yoluyla gerçekleşmiştir. Hedef mülakatların eğilimini bir bütün olarak algılamak ve araştırma amaçları için önemli veya ilgili kısımları tanımlamaktı. Bu süreç süresinde ana temalar, kavramlar ve kategoriler ortaya çıkmaya başladı.

Mülakatların yazıya dökülmesi: Mülakatları dinledikten ve konuyla ilgili bölümleri tanımladıktan sonra araştırmacılar sadece araştırma konusunu daha iyi anlamalarına yardımcı olan bölümleri yazıya döktüler. Sonuç olarak elimizde belgenin tamamından çok daha kısa olan özetlenmiş bir belge oluştu. Araştırmacının araştırma sorusuna odaklanmasını sağladığı için bu tür bir analizin daha faydalı olduğu ileri sürülmektedir.

Konusal bir iskeletin tanımlanması: Nitel bir araştırma yürütmekte iken bu aşama araştırmanın planlanması ile, ve özellikle veri toplanmasıyla başlar. Konuyla ilgili bölümleri yazıya döktükten sonra belgeleri elden geçirdik, ana konular ve sorunlar için bir sınıflandırma sistemi başlattık ve belgede her konu ile ilgili malzemeyi tanımladık. Böylece, önce veriden/ belgeden ortaya çıkan anahtar sözcükleri/kavramları (temizlik yapma, yemek pişirme gibi) tanımladık, ardından bu anahtar sözcükleri birbirine bağlayarak kategoriler oluşturduk (ev işlerinin bölüşülmesi), ve sonunda bu kategoriler bizi daha büyük temalara ulaştırdı (cinsiyete bağlı iş bölümü).

Yorumlama ve Durum Raporunun Yazılması:

Nitel veri analizi sürecinin amacı oluşturulan verilerin yorumlanması yoluyla bir duruma anlam getirmektir. Biz bunu elimizdeki veriler hakkında bazı genel teorik fikirler oluşturarak ve bulgularımızı mevcut literatürle ilişkilendirerek gerçekleştirdik.

2.2. İkincil Araştırma

Bu projenin amaçları doğrultusunda eldeki literatür ve verilerin ikincil bir araştırması yapıldı. İkincil araştırma hem odak gruplarının ve geniş kapsamlı mülakatların hazırlanması, hem de “İyi Örnekler Raporu” nun yazılma aşaması için önemli bir bileşendi. İkincil araştırma projenin ilgilendiği konularda bir literatür araması ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması için iyi örnekleri araması içermektedir.

İkincil araştırmayı yürütürken araştırmacılar aşağıdaki sorulara odaklandılar:

- Genç insanların hareketliliği konusunda, ülkelerindeki cinsiyetle ilgili sorunları ele alan başka, önceki araştırmalar var mı?

- Kaç genç insan (kadın/erkek/LGBTİ+) ülkelerindeki AB hareketlilik programlarını kullanarak yurt dışına yolculuk yaptı?
- Genç insanlar arasında en popüler/en çok kullanılan AB hareketlilik programı hangisidir?
- Neden? Bu tercihle ilgili veriler var mı?
- Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığın en yaygın şekilleri nelerdir?
- Toplumsal cinsiyet önyargısını nasıl belirleyebiliriz?
- Toplumsal cinsiyet temelli şiddeti nasıl belirleyebiliriz?
- Çeşitli toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri nasıl belirleyebiliriz?
- Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması nedir?
- Kesişimsellik nedir?
- Ülkelerinde ve seçilmiş bir diğer ülkede toplumsal cinsiyet eşitliği/toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması için iyi uygulama örnekleri nelerdir?

Erişimimiz olan veri tabanlarını kullanarak bir de anahtar sözcük araması gerçekleştirdik:

- **Anahtar Sözcük Araması:** genç kadınlar ve LBGTI+ için güvenli çevre (güvenli şehir/ev/okul/ işyeri), kadınlara/ LBGTI+’ya yönelik şiddet, toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık, toplumsal cinsiyet ayrımcılığın şekilleri.

III. TOPLUMSAL CİNSİYET SORUNLARINI ANLAMAK

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kızların ve kadınların güçlendirilmesi konularında gerçekleştirilen ilerlemelere rağmen, kadınların temel haklarının ihlali sürmekte ve eğitim, iş, sosyal koruma, miras, ekonomik değerler ve üretken kaynaklara erişimde, karar alma sürecinde ve genelde topluma katılım konularında ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar. Bugün kızların ve kadınların eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimleri iyileştirilmiştir ve daha fazla kadın ekonomik güçlenmelerine katkı sağlayacak şekilde ücretli işgücüne dahildir.

Buna rağmen başarı düzeyi bölgeler arasında ve ülkelerin içinde düzensizdir. Dahası, tutuculuğun ve milliyetçiliğin yükselişi ile toplumda kadın hakları ve statüsünde, kürtajı sınırlayan ve evlilikleri düzenleyen kanunlar gibi ters

ertkiler oluşmuştur. Küresel olarak, kızlar ve kadınlar sistemli bir şekilde geride bırakılmaya ve ayrımcılığa uğramaya devam etmektedirler. Kadın haklarının sürekli ve bazı durumlarda eş görülmemiş ihlalleri her gün gerçekleşmektedir. Çatışma ve ekonomik kriz, durumu alevlendirmektedir. Irza geçme bir savaş silahı olarak kullanılmaktadır. Kadınlar ve kızlar insan kaçakçılığı kurbanı olmakta, köleleştirilmekte ve hatta mal olarak satılmaktadır. Sosyal normlar ve ataerkil ilişkiler kızları ve kadınları eşit olmayan güç ilişkilerine maruz bırakmakta ve birçok kızı ve kadını evde, toplumda ya da ülke düzeyinde, yaşamlarını etkileyen kararların verilmesinden yoksun bırakmaktadır. Birçok ülkede ayrımcı kanunlar, uygulamalar veya normlar çoğunlukla kızların ve kadınların sosyal ekonomik ve politik katılımını kısıtlamaktadır. Toplumsal cinsiyet uçurumu (gender gap), toplumsal cinsiyet eşitsizliği, dışlamanın engellilik, yaş, ırk, etnik köken, cinsel kimlik, cinsel yönelim, coğrafi uzaklık veya din gibi

... *“toplumsal cinsiyet” merceğinden incelendiğinde farklı görülemeyecek hiçbir konu veya bağlam yoktur* (Davis, Evans ve Lorber, 2006)

başka şekilleriyle kesiştiğinde daha da büyümektedir (Avrupa Komisyonu, 2015a; Avrupa Komisyonu, 2015b).

Birçok ülkede genç kadınların ücretli işlerde, eğitimde veya öğrenimde olması olasılığı genç erkeklere oranla daha düşüktür, ve kadınlar hala erkeklerin aldığı ücretleri almamaktadır. Birleşmiş Milletlerin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nin (CEDAW) benimsemesinden otuz yıl sonra, dünyanın hiçbir yerinde kadınların çalışarak elde ettikleri gelir erkeklerinkine eşit değildir. İsveç'te erkeklerin çalışarak elde ettikleri gelirin %81'ine ulaşırlar, ancak daha tipik rakamlar şöyledir: Fransa'da erkeklerin gelirinin %64'ü, Amerika Birleşik Devletlerinde %63'ü, Ukrayna'da %55'i, Endonezya'da %46'sı, Meksika'da %39'u

(Avrupa Komisyonu, 2015b). Dolayısıyla, dünyadaki kadınların çoğu, özellikle çocuklu kadınlar, ekonomik olarak erkeklere bağımlıdır. Kadınlar ücretsiz ev işlerinde erkeklerden iki ile on kat arasında daha fazla zaman harcarlar, ve bu durum da ekonomik ve politik güçlenmenin ana engellerinden biridir. Kadınlar tipik olarak erkeklerden daha yüksek yoksulluk düzeyleri deneyimlerler; bu durum AB Üye Devletleri için mevcut olan Eurostat verileriyle de kanıtlanmaktadır. Son on yıl içerisinde, ekonomik krizler sırasında AB genelinde birçok ülkede işsizlik oranları aşırı oranda yükseldiyse de, giderek daha fazla kadın ekonomik olarak aktif oldu. 2014'te kadın istihdamının bugüne kadar kaydedilen en yüksek seviyesine (%64) ulaşmasına karşılık erkek istihdamı (%75) henüz kriz öncesi düzeyine ulaşamamıştır (Avrupa Komisyonu, 2017a). Sonuçta, giderek daha çok aile mali açıdan kadının çalışmasına bağımlıdır. Ancak kadınlar (özellikle göçmen kadınlar ve tek ebeveynli evlerdeki

kadınlar) iş pazarında hala erkeklerden çok daha düşük oranda gelir elde etmektedirler. Çalışmakta olan kadınların, özellikle annelerin, yarı zamanlı çalışmaları çok daha olasıdır, ve saat başına erkeklerden ortalama %16 daha az ücret almaktadırlar. Çoğunlukla düşük ücretli hizmet işlerinde yoğunlaşmışlardır – sekreterlik işleri, telefon cevaplama merkezleri, temizlik, yemek servisi, ve çocuk ve hasta bakımı ile ilgili meslekler. Sonuçta cinsiyete bağlı genel gelir farkı aktif yıllarda %41'e ulaşmıştır, ve bugün %40 olan emekli maaşlarında da büyük bir cinsiyet farkına yol açmıştır. İleri yaşlardaki kadınların yoksulluk ve sosyal dışlanma riskleri ileri yaşlardaki erkeklerden daha fazladır. Yeni girişimler olmadığı takdirde, kadınlar kariyerleri ve emeklilikleri süresinde annelik yüzünden, ve özellikle bakım ve ev işi sorumluluklarının eşitsiz paylaşımı sonucunda, (çalışan kadınlar günde ebeveynlik ve ev işi görevlerine erkeklerden iki buçuk saat daha fazla zaman ayırmaktadır) ekonomik bağlamda dezavantajlı olmaya devam edeceklerdir (Avrupa Komisyonu, 2017a).

Yaşamın birçok alanında kadınlar hala karar verici pozisyonlarda yeterince temsil edilmemektedir. Bu gerçek toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma ve politika geliştirme açısından özellikle önemli bir konudur. Her ne kadar 2000'lerin başından bu yana politikadaki cinsiyet dengesi iyileşmiş ise de, hala oldukça düşüktür: kadınların oranı 2004 sonunda parlamentolarda ve hükümette sırasıyla %22 ve %21'den 2015'te sırasıyla %29 ve %27'ye yükseldi. Kadınlar listelenmiş en büyük şirketlerin yönetim kurulu üyelerinin sadece %21'ini temsil etmekte (Avrupa Komisyonu, 2017a; Connell, 2009). Karar alıcı pozisyonlarda kadınların eşit olmayan temsil edilişi, Birleşmiş Milletler'in veya Avrupa Birliği'nin liderlerinin grup fotoğraflarının her çekilişinde gözler önüne serilmektedir.

Eşitliğe yönelik tutum değişmektedir, ancak bugünün genç nesli hala toplumsal cinsiyet klişelerinden ve eşitsizliklerinden etkilenmektedir Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri – özellikle çalışma konusu

tercihlerinde, performansta ve katılım örüntülerinde – devam etmektedir. Kadınların daha yüksek bir eğitim derecesine ulaşmış olmaları daha olasıdır, ancak bakımla ilgili alanlar gibi geleneksel kadın rolleri ile ilişkili çalışma alanlarında aşırı temsil edilmekte, fen, matematik, IT, mühendislik ve ilişkili kariyerlerde ise düşük temsil edilmektedirler. Sonuç olarak, mesleklerde eşitsizlik azalmak yerine yeni şekiller almakta, ve eğitime yaptıkları yatırıma rağmen genç kadınların ekonomik açıdan gayrifaal olmaları erkeklere oranla iki kat daha olasıdır.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet hala yaygındır, ve kendini pek çok şekilde gösterebilir: her üç kadından biri fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır; yakın bir ilişkideki kadınların %30'u partnerlerinden fiziksel veya cinsel şiddet görürler, %5'i 15 yaşından bu yana tecavüze uğramıştır ve %20'si çevrimiçi taciz görmüştür. Bu tür şiddet, sosyal altyapıya bağlı olmaksızın, her yerde – evde, işte, okulda, sokakta veya çevrimiçi – gerçekleşebilir. Şiddetin zararları dengesiz olarak dağılır. Kadınlar cinsiyet temelli şiddetle küresel ataerkil sosyal yapıların neden olduğu eşit olmayan ilişkiler sonucunda erkeklerden daha fazla karşılaşılır. Şiddet, hayatta kalanların sadece sağlık ve esenliklerini değil, çalışma hayatlarını da etkiler ve mali bağımsızlıklarına ve genelde ekonomiye zarar verir. Ayrıca, kadınlar ve kızlar insan kaçakçılığının kurtulanların çoğunluğunu oluşturmaktadır (%68 kadınlar, %17 erkekler, %12 kızlar ve %3 erkek çocuklar). Kadınlara karşı şiddet toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hem ana nedenlerinden hem de sonuçlarından biridir. Ancak resmi suç istatistiklerinin çoğu bunu göstermez (Walby ve diğerleri, 2017).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1993 yılında benimsenen Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi, kadına yönelik şiddet, "ister kamusal isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik acı veya ıstırap veren ya da verebilecek olan cinsiyete

dayalı bir eylem uygulama ya da bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlama veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma” olarak tanımlanmaktadır. Kadına yönelik şiddet şunları kapsar, ancak bunlarla sınırlı değildir: “aile içinde gerçekleşen ve darp, ev içindeki kız çocuklarının cinsel istismarı, başlık parasıyla ilgili şiddet, evlilik içi ırza geçme, kadın sünneti ve kadınlara zararlı diğer geleneksel uygulamalar, evlilik dışı şiddet ve suistimal ile ilgili şiddet dahil olmak üzere fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet; ırza geçme, cinsel istismar, cinsel taciz ve iş yerinde, eğitim kuruluşlarında veya başka yerlerde tehdit dahil olmak üzere genel toplumda yer alan fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet; kadın ticareti ve zorunlu fuhuş; ve nerede olursa olsun, devlet tarafından işlenmiş veya gözardı edilmiş fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet”.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddetin çoğu cinsiyetleştirilmiştir. Cinsel taciz, cinsellik içeren kasıtlı, tekrarlı ve istenmeyen yorumlar, hareketler veya fiziksel teması ifade eder. Cinsel taciz mağdurlarının çoğu kadınlar ve LGBTİ+'dır. Bunun nedeni, birincisi, hegemonik kültür erkekleri cinsel açıdan kendilerine güvenmeye ve kadınları cinsel gözle görmeye teşvik eder; böylece işyerinde, kampüste veya başka herhangi bir yerde sosyal etkileşim kolaylıkla cinsel imalara dönüşebilir. İkincisi, yöneticiler, doktorlar, üniversite hocaları, ordu subayları dahil olmak üzere güç konumlarında bulunan bireylerin çoğu, kadınların çalışmalarını denetleyen erkeklerdir.

Eşit Muamele Yönergesini değiştiren 2002/73/EC numaralı yönergenin kabulünün ardından AB kanunlarında cinsiyet temelli taciz ve cinsel taciz ayrımcılık olarak tanımlanmaktadır ve dolayısıyla işe, mesleki eğitime ve terfiye erişim de dahil olmak üzere isdiham alanında yasaktır. Daha sonra 2002/73/EC numaralı yönergenin yerini alan 2006/54/EC numaralı yönerge cinsiyet temelli taciz ve cinsel taciz için aynı tanımlamaları içermektedir. Yönerge

aynı zamanda mağduriyeti de yasaklamakta, ve üye devletleri cinsiyet temelli, ve özellikle cinsel tacize dayalı her türlü ayrımcılığı engellemek için etkili önlemler almaya teşvik etmektedir (Numhauser-Henning ve Laulom, 2012).

Cinsel taciz, bir yöneticinin astına, yakınlaşmanın geri çevrilmesi halinde bedelinin ödeneceği tehditi ile birlikte cinsel bir lütuf istemesi gibi, bariz ve doğrudan olabilir. Bu tür davranışlar, sadece bir bireyin saygınlığını yaralamakla kalmadığı gibi, ekonomik olarak hayatını kazanmasını da engellediği için yaygın olarak kınanır. Ancak istenmeyen cinsel ilgi sorunu çoğunlukla daha üstü kapalı davranışlar içerir – cinsel şakalar, işyerinde sergilenen pin-up modelleri vb. Hem erkekler, hem de kadınlar karşılaştıkları günlük, üstü kapalı cinsiyetçi davranışlarını görmezden gelme eğilimindedirler.

Connell (1987) yukarıdaki olguların modern toplumların cinsiyet sıralaması (gender order) olarak tanımladığı bir örüntüyü oluşturduğunu söylemektedir. Neyin erkeksi ve kadınsı olduğunu, neyin olmadığını belirleyen kültürel anlam bir toplumdan diğerine, ve bir tarihsel dönemden diğerine değişir. Bunun tamamı, toplumların erkeksilik ve kadınsılık kavramlarını güç ilişkilerine dönüştürdüğü cinsiyet sıralamasının parçasıdır. Okul sınıfları, aileler veya barlar gibi daha küçük grupları gözlemlediğimizde toplumsal cinsiyet sıralamasını (gender order) ve toplumsal cinsiyet rejiminin nasıl işlediğini daha iyi görebiliriz. Cinsiyet rejimi belli bir kuruluştaki cinsiyet ilişkilerinin etkileşim durumunu ifade eder. Örneğin, devlet düzenlemesi ve işyeri organizasyonu. Toplumsal cinsiyet sıralaması (gender order) farklı cinsiyet rejimleri arasındaki ilişki, veya “cinsiyet makropolitikasında mevcut etkileşim durumu”dur (Connell, 1987: 20). Dünya çapında çoğu cinsiyet sıralaması erkeklere ayrıcalık tanır, ve kadınları dezavantajlı konuma yerleştirir. Toplumsal cinsiyet sıralamaları

(gender order) eğitim sistemleri, politik ve ekonomik sistemler, yönetmelikler, ve kültür ve gelenekler yoluyla kurumsallaştırılır. Toplumsal cinsiyet perspektifinden bakıldığında odaklanma kadın ve erkek bireylerde değil, toplumsal cinsiyet rollerini belirleyen ve cinsiyetlerin kaynaklara erişim, kaynakların kontrolü ve karar verme potansiyellerini belirleyen sistemdedir. Walby'ye (2011:7) göre, “ekonomi, politika, şiddet ve sivil toplumdaki toplumsal cinsiyet ilişkileri formları, bu kurumsal alanlardan birinde toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki bir değişikliğin diğer alanlarda da bazı değişikliklere yol açacağı bağlamında birbirine bağlıdır. Toplumsal cinsiyet rejimleri farklı şekiller alırlar. En önemli ayırım cinsiyet rejiminin özel ve kamusal alan arasında olanıdır.”

Connell (1987) küreselleşme denen sürecin sonucu olarak iş göçü, çok uluslu kuruluşlar ve küresel pazarlar, geçişken medya ve uluslararası devlet yapılanmaları yoluyla yeni toplumsal cinsiyet sıralamalarının (gender orders) yaratılmakta olduğunu ileri sürer. Genç insanların farklı ülkelere göç etmesine ve çeşitli sosyal ve kültürel altyapıdan insanlarla etkileşime girmelerine olanak tanıyan AB hareketlilik programları, yeni toplumsal cinsiyet sıralamalarının (gender orders) yaratılmasına katkıda bulunan mekanizmalardan biri olabilir.

Toplumsal cinsiyet, kişisel yaşam, sosyal ilişkiler ve kültürün ana boyutlarından biridir. Toplumsal cinsiyet sözcüğü genelde erkek ve kadın arasındaki farklılıkların ve hiyerarşinin sosyal yönlerini ifade eder. Toplumsal cinsiyet ilişkileri bir sosyal sistem içerisinde oluşturulur; toplumsal cinsiyet sosyal dünyanın tamamında belirgindir ve kendimiz hakkında nasıl düşündüğümüzü şekillendirir, başkaları ile etkileşimimize yön verir ve iş ve aile yaşamımızı etkiler. Ancak toplumsal cinsiyet, farklılıktan çok daha fazlasını barındırır; aynı zamanda güç ve hiyerarşi de içerir, çünkü çoğu toplumda erkekler çoğu kaynağı orantısız

bir bölümünü elde ederler. Toplumsal cinsiyet bireylerin ve grupların davranışlarını içeren sosyal ilişkiler konusudur. Sosyal ilişkiler arasında kalıcı ve yaygın örüntüler sosyal teoride “yapılar” olarak adlandırılır. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet sosyal bir yapı olarak algılanmalıdır. Bir biyolojik terim ya da insan yaşamında veya karakterinde sabit bir bölünmüşlük değildir. Sosyal düzenlemelerimizde, ve bu düzenlemelerin yönettiği günlük aktiviteler veya uygulamalardaki bir örüntüdür (Connell, 1987). Queer teorisi içerisindeki yakın zamanlı tartışmalar toplumsal cinsiyet ve heteronormatiflik terimlerine kritik bir bakış geliştirmektedir. Kısacası, queer teorisi cinsiyet farklılığına dair genel kavrayışa karşı çıkmakta, ve cinsiyette erkek ve kadın ikilisini reddetmektedir. Cins, cinsiyet ve arzular arasındaki uyumsuzluklara odaklanmaktadır (Jagose, 1996).

Toplumsal cinsiyet, baskı, tahakküm veya ayrımcılık sistemlerine doğrudan bağlantılı ortak kesişim noktasıdır. Çoklu sosyal kimliklerin ilişkilenecek bileşen kimliklerden daha farklı bir bütün yaratması kesişimsellik olarak ifade edilmektedir (Collins, 2015). Birincil araştırma, “genç yabancı bir kadın” veya “genç yabancı LGBTİ+” olmanın her kimlikten – “genç”, “yabancı” ve “kadın” veya “LGBTİ+” – farklı zorluklarla karşılaşılacağını göstermektedir. Bu durumda, proje gençlerin kesişen kimlikleri ile ilişkili olarak karşılaşabilecekleri ayrımcılıkları incelemektedir, ve bu alandaki önemli, geniş kapsamlı çalışmalardan biridir.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sosyal eşitsizliğin sosyal yaşamın her alanında karşılaştığımız bir şeklidir. Kalacak yer, sosyalleşme, sağlık hizmetlerine erişim, acil durumlarda uygun mekanizmalara ulaşım bir hareketlilik programına katılan genç insanların hayatta kalması için kritik önem taşır. Bu hizmetleri temin etme süreci boyunca genç kadın ve LGBTİ+'ların bir dizi ayrımcı davranışla mücadele etmesi gerekir, ve hatta bazı adımlarda cinsel taciz ve saldırıya maruz

kalabilirler. Birincil araştırmanın hedeflerinden biri, toplumsal cinsiyet kimlikleri ve/veya cinsel yönelimleri nedeniyle günlük yaşamlarında karşılaşabilecekleri ayrımcı davranışları ve zorlukları saptamak, ve ev sahibi ülkeyi ziyaretleri sırasında gereksinimlerini ve beklentilerini ortaya çıkarmaktır.

Bir kişinin cinsiyeti, toplumsal cinsiyeti veya cinsel yönelimine dayalı önyargı veya ayrımcılık olan cinsiyetçilik (sexism), kadınların ve LGBTİ+'ların eşitsiz muamele görmelerine sebep olur. Cinsiyetçilik her iki cinsiyeti de etkileyebilir, ancak kadınları ve kızları etkilediği özellikle belgelenmiştir. Stereotiplere ve toplumsal cinsiyet rollerine bağlanmıştır ve bir cinsiyet veya toplumsal cinsiyetin doğası gereği bir diğerinden üstün olduğu inancını da taşıyabilir. Aşırı cinsiyetçilik cinsel tacizi, ırza geçmeyi ve cinsel şiddetin başka şekillerini besleyebilir. Tarihte pek çok toplum, erkeğin doğasında varolan üstünlükten dolayı kadınlar üzerinde yasal olarak egemenlik kurar inancı üzerine kurulmuştur. Kurumsallaşmış cinsiyetçilik ekonominin işleyişine karışarak kadınların daha az beceri gerektiren ve daha düşük oranda ücret ödeyen işlerde yoğunlaşmasına sebep olmaktadır. Benzer şekilde, adalet sistemi de tarihte kadınlara karşı şiddeti, özellikle erkek arkadaşlar, kocalar ve babalar tarafından uygulanan şiddeti görmezden gelmiştir.

Cinsiyetçilik, bariz, gizli ve üstü kapalı şekillerde dahil olmak üzere, pek çok farklı şekilde ortaya çıkar (Becker ve Swim, 2011). Bariz cinsiyetçilik, kadınların erkeklere oranla görünür şekilde eşit olmayan ve haksız muamele görmesi iken, gizli seksizm kadınlara karşı tanınan, ancak maksatlı olarak saklanan, eşit olmayan ve haksız muamele uygulanmasıdır. Hem bariz, hem de gizli seksizm maksatlıdır, ama sadece gizli seksizm saklanır. Bu iki şekilde karşılaştırıldığında, üstü kapalı seksizm, çoğu kimse tarafından normal karşılanan, ve bu

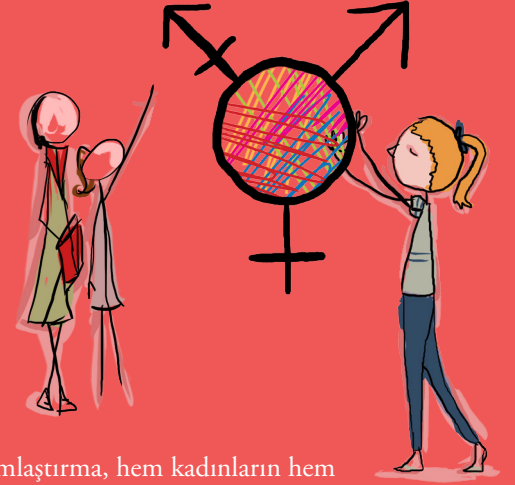
nedenle sıradışı görülmeyen eşit olmayan ve haksız muameledir. Cinsiyetçi konuşma, kadınlar ve erkekler arasında cinsiyet stereotiplerini ve statü farklılıklarını güçlendiren ve sürdüren konuşmalardan oluştuğundan üstü kapalı cinsiyetçiliğin bir örneğidir. Üstü kapalı cinsiyetçilik bazı belli davranışlar cinsiyetçi olarak tanımlanmaz ise dikkat çekmeyebilir, ve eğer farkedilmez ise üstü kapalı cinsiyetçilik sorun olarak görülmeyebilir. Cihangir, Baretto ve Ellemers (2010) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma, bariz cinsiyetçiliğin üstesinden gelmek mümkünken, üstü kapalı şekillerin kişinin özsaygısını daha çok zedelediğini ileri sürmektedir.

Öte yandan, heteroseksizm sadece karşı cinsiyetten bireyler arasında cinsellik ve ilişkiler yanlısı tutum, önyargı ve ayrımcılık sistemidir. Diğer insanların heteroseksüel olduğu, ya da sadece karşı cinsiyet çekiminin ve ilişkilerinin normal, ve dolayısı ile üstün olduğu varsayımını da içerebilir. Heteroseksüellik genellikle toplumun “doğal” temeli olarak görülür, ama sosyologlar bu durumu toplumda erkeklerin güçlü, cinsellik dürtülü ve aktif, kadınların ise daha pasif olduğuna inanıldığı bir sosyal güç yapılandırması olarak açıklamaktadır. Heteroseksüellik cinsiyetler arasında eşitsizlikler ve “cinsel ilişkinin” anlamı hakkında bir dizi varsayım yaratır ve bir toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin – kadın ve erkek olmanın ne demek olduğunun – zeminini oluşturur. Kurum olarak, heteroseksüellik, heteroseksüel kur yapma ve romantiklik gibi kültürel formları besler, ve ikili düşünme şekli denen, dünyanın heteroseksüel ve homoseksüel olarak ikiye bölündüğü bir kavramı oluşturur. Aynı zamanda sıklıkla geleneksel olarak “çifte standart” olarak tanımlanan, erkeklerin doğal olarak cinsel açıdan daha çok, kızlar ve kadınların ise daha az aktif olduğu bir durumu destekler. Gerçekte, kızlar ve kadınlar cinsel olarak daha aktif olduklarında erkekler tarafından “fahişe” ve “şillik” olarak etiketlenirler.

IV. TOPLUMSAL CİNSİYET ANAAKIMLAŞTIRMA: TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİ DESTEKLEMELİK İÇİN STRATEJİLER

Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma, yeni bir kavram olarak uluslararası belgelerde ilk defa, kadınların statüsü üzerine BM komisyonunda, kalkınmada kadının rolüyle ilgili tartışmayla ilgili olarak kadınlar konulu Birleşmiş Milletler Üçüncü Dünya Konferansı'nın (Nairobi, 1985) ardından ortaya çıktı. Bu gelişme, kalkınma alanında kadının rolünü yükseltmek, ve kalkınma çalışmalarına kadınların değerlerini de katmanın bir yolu olarak düşünüldü. Anaakımlaştırma tek başına bir sonuç değildir, bir strateji, bir yaklaşım, cinsiyet eşitliği hedefine ulaşmanın bir yoludur. Anaakımlaştırma toplumsal cinsiyet perspektiflerinin ve toplumsal cinsiyet eşitliği hedefine gösterilen dikkatin, politika geliştirme, araştırma, taraftarlık, diyalog, mevzuat, kaynak tahsisi, ve programların ve projelerin planlanması, gerçekleştirilmesi ve denetlenmesi gibi tüm faaliyetlerin merkezinde olmasını sağlamaktır.

Anaakımlaştırma, var olan bir faaliyete bir "kadın" takısı, veya bir "toplumsal cinsiyet eşitlik" takısı eklemekten ibaret değildir. Kadınların katılımını arttırmaktan daha fazlasını içerir. Anaakımlaştırma toplumsal cinsiyet eşitliği konularını politika kararlarının, orta vadeli planların, program bütçelerinin, ve kurumsal yapıların ve süreçlerin merkezine yerleştirir. Anaakımlaştırma erkeklerin olduğu kadar kadınların algılarının, deneyimlerinin, bilgilerinin ve çıkarlarının politika geliştirilmesi, planlama ve karar verme konularında kullanılmasını

gerektirir. Anaakımlaştırma, hem kadınların hem de erkeklerin kalkınma süreçlerini etkileyebilmesi, bu süreçlere katılabilmesi ve onlardan fayda sağlayabilmesi için hedeflerde, stratejilerde ve davranışlarda değişiklik gereğini ortaya çıkarabilir. Anaakımlaştırma, kurumların – yapı, prosedür ve kültürünün – toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesine yönelik değişiklikler gerektirebilir (Walby, 2003; Avrupa Konseyi, 1998).

Avrupa'da, genel anlamda Avrupa'daki kadınların yasal olarak erkeklerle aynı yasal haklara sahip oldukları, ancak pratikte bu hakları eşit derecede kullanamadıkları söylenebilir. Kadınlar ve erkekler arasında birçok özel yaşam ve iş alanında, güç ve mülkiyet, kişisel güven, itibar ve saygıda belirgin farklar mevcuttur. Birçok aktör kendini toplumsal cinsiyet uçurumunu (gender gap) ortadan kaldırmaya adanmıştır, ancak cinsiyet eşitliği karşısında mücadele eden güçler de vardır. Kadın hareketleri cinsiyet eşitliği için lobi yapmaktadırlar. Önemli uluslararası ve Avrupa kuruluşu cinsiyet eşitliğini desteklemek için kurumsal mekanizmalar ve diğer araçlar yapılandırmıştır (Mazey, 2002).

En önemli organizasyonların arasında aşağıdakiler yer almaktadır:

- Birleşmiş Milletler
- Avrupa Konseyi
- Avrupa Birliği

4.1. Birleşmiş Milletler Sisteminde Toplumsal Cinsiyet Konuları

Kadınlar ve erkekler için eşit haklar, organizasyonun 1945'teki kuruluşundan bu yana BM'nin gündeminde yer almıştır. 1947'de, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliği güçlendirmek için Kadının Satüsü Komisyonu kuruldu. Komisyon güçlü bir şekilde çalışmalarına devam etmekte ve her yıl New York'ta iki haftalık bir toplantı düzenlemektedir.

1948'de benimsenen Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi şöyle söylemektedir: “Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayrım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir” (Madde 2). Bu önemli Bildirgeye rağmen, o yıllarda dünyanın hiçbir yerinde insan haklarına ve kadınlara ve erkeklere eşit fırsatlara tam olarak saygı gösterilmiyordu.

1967'de BM Kadınlara karşı Ayrımcılığın Kaldırılması Bildirgesini yayınladı. Kadın hareketi, onlarca yıllık görünmezlikten sonra batı dünyasında tekrar ayağa kalkıyordu, ve giderek güçleniyordu. BM, kadınların da BM'de söz sahibi olma taleplerini görmezden gelemeydi. 1974 yılında BM, 1975'te Meksika'da gerçekleştirilecek kadınlara özel bir konferansı düzenlemeye karar verdi. Aynı zamanda bütün yılın “kadınlar yılı” olarak kabul edilmesine karar verildi. Amaç politikacıların, medyanın, sosyal ortakların ve dünyanın her tarafındaki insanların dikkatini kadınlara yönelik ayrımcılığa çekmekti. Konferansta kadınların durumunu iyileştirmek için en önemli sorunları saptamak ve ileriye dönük stratejilerde anlaşmaya varılması amaçlandı. 1975'te sonuç tam bir ittifak değildi, çünkü soğuk savaş ülkeleri doğu ve batı diye ayırıyordu. Buna rağmen

Meksika'daki konferansta, başka konuların yanı sıra şunlar da tartışıldı: uluslararası işbirliği ve barış, kriz bölgelerindeki kadınlar, kadınların politikaya katılımı, iş pazarına katılım ve kadının ekonomideki rolü, yoksulluk, sağlık, modern aile ve küresel nüfus artışı (üreme hakları ve üreme sağlığı).

1975'te ülkeler toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirecek kurumsal mekanizmalar oluşturmaya teşvik edildiler. O zamandan bu yana listeye yeni sorunlar eklendi: kadınlara yönelik şiddet, cinsiyet ve çevre, medyanın rolü, kız çocuğu gibi. 1975 – 1985 yılları arasındaki on yıl “Kadın On yılı” olarak tanımlandı, ve BM kadın konferansları Kopenhag'da (1980) ve Nairobi'de (1985) gerçekleşti. 1979'da BM kadınlara eşit fırsatlar geliştirmek ve sağlamak için çok önemli bir araç olan CEDAW'ı benimsedi. 1993'te BM, kadınlara karşı şiddetin ne kadar yaygın ve tehlikeli olduğunu kabul ederek Kadınlara Karşı Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'ni benimsedi. Bildirgenin sadece çatışma ve kriz bölgelerine odaklanmadığını da belirtmekte yarar vardır.

Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırması, 1995'te Beijing Eylem Platformu ve Bildirgesi ile, ve gene 1997'de ECOSOC Anlaşmalı Sonuçları ile toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemek küresel strateji olarak belirlendi. Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırması şartları Beijing Konferansı'nın devamı niteliğindeki Genel Kurul özel oturumu (Haziran 2000) sonrasında daha da güçlendi. O belgede toplumsal cinsiyet perspektiflerine gösterilen özenin sosyal gelişimin her alanındaki girişimlerin ayrılmaz bir parçası olmasını sağlama gereği açıkça belirtilmiştir. Beijing'de tanımlanan stratejik hedeflerin her biri için toplumsal cinsiyet anaakımlaştırma stratejisinin önemine spesifik vurgu yapılmıştır. Örneğin, ‘güç ve karar verme konusunda kadın’ bölümünde yer alan 189. paragraf özel olarak anaakımlaştırmayı ele almaktadır: “Hükümetler ve diğer aktörler, yetki ve karar almanın bütün düzeylerini

paylaşma konusunda kadın erkek arasında varolan eşitsizliği ele alırken, bütün politika ve programlara cinsiyete dayalı bakış açısını ana görüş olarak yerleştirmek amacıyla faal ve görünür bir politika izlemelidirler. Böylece kararlar alınmadan önce, bu kararların kadınları ve erkekleri nasıl etkileyeceğine ilişkin bir inceleme yapabilmek imkanı doğacaktır.”

Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırma şartı Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde üç önemli belge ile pekiştirilmiştir:

Anaakımlaştırma şartı, **ECOSOC Anlaşmalı**

Sonuçlar, 1997/2'de şöyle tanımlanmıştır: “Toplumsal cinsiyet perspektifinin anaakımlaştırılması, yasama, politikalar veya programlar da dahil olmak üzere planlanmış herhangi bir eylemin kadınlar ve erkekler için sonuçlarını değerlendirme sürecidir. Erkeklerin olduğu kadar kadınların endişelerini ve tecrübelerininin bütün politik, ekonomik ve toplumsal ortamlardaki tüm politika ve programların tasarımı, uygulanması, gözetimi ve değerlendirilmesinde ayrılmaz bir parçası olması kadınların ve erkeklerin eşit olarak faydalanabileceği ve eşitsizliğin sürdürülmemesi için bir stratejidir. Nihai hedef toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaktır.” (ECOSOC, 1997).

Anlaşmalı Sonuçlar anaakımlaştırmanın bazı temel, kapsamlı prensiplerini belirlemiştir:

- tüm eylem alanlarındaki sorunlar, toplumsal cinsiyet farklılıklarının teşhis edilebileceği şekilde tanımlanmalıdır – yani, cinsiyet yansızlığı varsayılmamalıdır.
- Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılmasını pratiğe dönüştürmek sistem çapındadır ve en üst düzeylerin elindedir. Sonuçlar için sorumluluk sürekli kontrol edilmelidir.
- Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması aynı zamanda karar vermenin her aşamasında kadınların katılımını genişletmek için her türlü çabanın

harcanmasını gerektirir.

- Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması Birleşmiş Milletler Sisteminin her bölümünde somut adımlar, mekanizmalar ve süreçlerle kurumsallaştırılmalıdır.
- Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması hedefli, kadınlara özel politikalara veya olumlu politikalara olan gereği ortadan kaldırmaz, ya da cinsiyet birimleri veya odak noktalarının yerini alamaz.
- Belirgin siyasal irade ve tüm mevcut mali kaynaklardan yeterli, ve gerekirse ilave insan ve mali kaynak aktarımı toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılmasının pratiğe başarılı geçirilebilmesi için önemlidir.

Ekim 1997'de **Genel Sekreterin toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması bildirisi**, bölümlerin, programlarının, kaynakların ve bölgesel komisyonların başlarına aşağıdaki yönlendirmeyi içeren daha somut yönergeler sağlamıştır:

- Analitik raporlar ve politika önerileri veya her sorumluluk alanlarında uygulama sorunları toplumsal cinsiyet farklılıklarını ve eşitsizliklerini tam olarak göz önüne almalıdır.
- Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması için spesifik stratejiler geliştirilmeli ve öncelikler belirlenmelidir.
- Cinsiyet analizinin sistemli kullanımı, verilerin cinsiyete göre ayrıştırılması ve sektör spesifik cinsiyet çalışmalarının ve anketlerinin yaptırılması gereklidir.
- Orta vadeli planlar ve bütçeler toplumsal cinsiyet perspektiflerinin ve cinsiyet eşitliğinin belirgin olacağı şekilde hazırlanmalıdır.

Eylem Platformunun uygulamasının ilk beş yılı ardından Haziran 2000'de **Genel Kurulun Özel Oturumu**, Birleşmiş Milletlerin aşağıdaki yollarla toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılmasını sağlamasını özellikle talep etmiştir:

- Yeterli kaynak aktarımı ve toplumsal cinsiyet birimleri ve odak noktalarının korunması.

- Yönetim merkezlerinde ve sahada çalışan tüm personele eğitim verilmesi ve uygun şekilde devamının sağlanması.
- Kalkınma faaliyetleri ve barış süreçlerinin karar aşamasının her düzeyinde kadınların tam katılımının desteklenmesi.

Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması kendi başına bir amaç değildir, amaca ulaşmak için bir araçtır. Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC) Anlaşmalı Sonuçların (1997/2) çağrısı Birleşmiş Milletler içinde artmış toplumsal cinsiyet dengesi için değil, Birleşmiş Milletlerin çalışmalarında toplumsal cinsiyet perspektifi ve cinsiyet eşitliği hedefine daha fazla dikkat sarfedilmesi içindir. Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması çalışma programları içinde ayrı kadın projeleri, ya da çalışma programları içindeki mevcut aktivitelerde kadın unsurları geliştirmeyi içermez. Gerekli olan tüm programlarda yer alan bütün aktivitelerin ayrılmaz bir parçası olarak toplumsal cinsiyet perspektiflerine dikkat edilmesidir. Toplumsal cinsiyet perspektifini – kadınların ve erkeklerin neler yaptığını, ve ulaşabildikleri kaynakları ve karar verme süreçlerini – politika geliştirilmesi, araştırma, savunuculuk, kalkınma, normların ve standartların uygulanması ve denetimi, ve projelerin planlanması, uygulanması ve denetimi konularının merkezine yer almasını içerir (BM Kadınlar, 2017a).

4.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Avrupa Konseyi

Avrupa Konseyi 1949'da insan haklarını ve hukukun egemenliğini desteklemek ve savunmak üzere kurulmuş bölgesel hükümetlerarası organizasyondur. Konsey 1953'te yürürlüğe giren Avrupa İnsan Hakları Sözleşme'sini benimsedi. Aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesini oluşturdu. On yıllar boyunca Konsey toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinde birçok

çalışma gerçekleştirdi. 2011'de Konsey üyelerinin çoğu, şimdi birçok Avrupa ülkesinde uygulanmakta olan aile içi şiddete ve kadınlara karşı şiddete karşı engelleme ve mücadele konulu Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesini) imzaladı. İstanbul Sözleşmesi kadınlara yönelik şiddetin, toplumsal cinsiyet temelli ve kadınların, kadın oldukları için, işlenen bir şekli olduğu anlayışına dayalıdır. Bunun her şekliyle tam olarak ilgilenmek, kadınlara karşı şiddeti engellemek, hayatta kalanları korumak ve faillerini cezalandırmak devletin zorunluluğudur. Başarısızlık, durumu devletin sorumluluğu haline getirir. Sözleşme, eğer kadınlar yaygın olarak cinsiyete dayalı şiddet görüyorlarsa ve devlet kurumları ve kuruluşları bu durumu görmezden geliyorlarsa, kadınlar ve erkekler arasında gerçek bir eşitlik olamayacağı konusunda şüpheye yer bırakmamaktadır. (Avrupa Konseyi, 2017a).

Konsey, sonuncusu 2014-2017 yılları için olan bir Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi geliştirmiştir. Yakın bir zamanda Avrupa Konseyi toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bir terimler sözlüğü yayınlamıştır.

4.2.1. Avrupa Konseyi Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi 2014-2017

Stratejinin genel amacı beş stratejik hedefle ilişkili olarak Avrupa Konseyi üye devletlerinde kadınların ilerlemesini ve güçlenmesini sağlamak, ve toplumsal cinsiyet eşitliğini etkili olarak gerçekleştirmektir:

- Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve cinsiyetçilikle mücadele edilmesi
- Kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve şiddetle mücadele
- Kadınların adalete eşit erişimlerinin sağlanması
- Siyasi ve kamu karar alma mekanizmalarına kadın ve erkeklerin dengeli katılımlarının sağlanması
- Toplumsal Cinsiyetin Tüm Plan ve Tedbirlere Yerleştirilmesi (Avrupa Konseyi, 2017b).

4.3. Avrupa Birliği'nde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinin Anaakımlaştırılması

Kadınlar ve erkekler arasında eşitlik Avrupa Birliği'nin kurucu ilkelerinden biridir. Geçmiş 1957'ye, eşit iş için eşit ücret prensibinin Roma Anlaşmasının bir parçası olmasına dayanır. Avrupa devletleri, kadın hareketinin baskısı ile toplumsal cinsiyet eşitliği üzerinde çalışmışlardır. Avrupa Birliği ve hükümetler tarafından kullanılan araçlar: mevzuatlar, yönergeler, konvansiyonlar, kurumsal mekanizmalar, iş piyasasında müzakereler, olumlu eylemler, (iş piyasasında) pozitif vergiler, kotalar, eylemler, lobicilik ve farklı baskı şekilleri, uluslararası konvansiyonlar ve Beijing Eylem Platformudur (Mazey, 2002; Hoskyns, 1996).

4.3.1. AB Mevzuatı

Erkek ve kadının eşit muamele görmesi Avrupa Birliği'nin başlangıçtan beri temel ilkelerinden biri olmuştur, ve toplumsal cinsiyet eşitliği tüm faaliyetlerinin merkezinde yer almıştır.

- Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun altı kurucu ülkesi tarafından 1957'de imzalanan Roma Anlaşması, Üye Devletleri erkekler ve kadınlar için eşit işe eşit ücret hakkı prensibine bağlamıştır.
- Amsterdam Anlaşması (1997) kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliğin desteklenmesinin AB'nin temel görevlerinden biri olduğunu taahhüt etmiştir. Aynı zamanda eşitsizliklerin ve ayrımcılığın giderilmesini ve tüm faaliyetlerde kadınlar ve erkekler arasında eşitliğin desteklenmesini ileri sürmüştür.
- Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi (2000), erkekler ve kadınlar arasındaki eşitliğin, işsizlik, iş ve ücret dahil olmak üzere tüm alanlarda sağlanmasını (Madde 23) şart koşar, ve cinsiyet dahil olmak üzere pek çok alanda ayrımcılık yasağını tekrar vurgular (Madde 21).

- Avrupa Birliği Anlaşması (2009) Üye Devletlere ayrımcılık yapmamayı ve kadınlar ve erkekler arasındaki eşitliği sağlamayı şart koşar (Madde 2 ve 3).
- Avrupa Birliği'nin İşleyişi Anlaşması, birliğin eşitsizlikleri ortadan kaldırmayı hedefleyeceğini ve erkekler ve kadınlar arasında eşitliği destekleyeceğini belirtir (Madde 8). Ayrıca Birliğin cinsiyet, ırksal veya etnik köken, din veya inanç, engellilik, yaş veya cinsel tercih temelli ayrımcılıkla savaşaacağını da taahhüt eder (Madde 10).
- Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi Madde 23: Kadınlar ve erkekler arasında eşitlik: Kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik, işsizlik, iş ve ücret dahil olmak üzere her alanda sağlanmalıdır.

Eşitlik ilkesi, yetersiz temsil edilen cinsiyete özel avantajlar sağlayan önlemlerin sürdürülmesine veya benimsenmesine engel oluşturmayacaktır (Avrupa Komisyonu, 2017a).

1975 ve 2010 yılları arasında, anlaşmalarla kutsallaştırılmış haklara ilave olarak 15 Avrupa Yönergesi kabul edilmiştir. Diğer konuların yanı sıra, bu geniş kapsamlı mevzuat;

- Erkeklerin ve kadınların işyerinde eşit muamele görmesini sağlar.
- Sosyal güvenlik planlarında ayrımcılığı yasaklar.
- Ebeveynlik izinlerinde en az gereklilikleri belirler.
- Hamile çalışanlara ve yeni annelere koruma sağlar.
- İşsizlik, işsizlik, çalışma koşulları, ücretler ve serbest çalışanlar için yasal haklar konularında kurallar koyar.

AB Yönergeleri Üye Devletler için yasal olarak bağlayıcıdır ve ulusal mevzuatlarına dahil edilmelidir. Bu sayede ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen vatandaşlar davalarını ulusal mahkemelere taşıyabilirler. Tüm Üye Devletler toplumsal cinsiyet eşitliği kanunlarının uygulanmasını denetlemek üzere ulusal eşitlik birimleri oluşturmuştur. Bu birimler Avrupa Komisyonu ile bilgi, fikir ve en iyi

uygulama alışverişi için düzenli şekilde bir araya gelir. Ulusal Eşitlik Birimleri yasal eylemlerde vatandaşlara yardımcı olabilir ve yasal çözümlerin ulaşılabilirliği konusunda öneride bulunabilir.

AB toplumsal cinsiyet eşitliği yönergeleri AB'nin toplumsal cinsiyet sorunlarına adanmışlığının bir göstergesi olarak görülebilir. Ancak, başka herhangi bir politika gibi, başarı ancak benimseme ve uygulama bir arada olursa gerçekleşebilir. Kadınların güce erişimi, onlar, çıkarları ve sesleri hukukun içeriği olmanın yanı sıra yasama sürecinin de bir parçası olduğunda artar. Dahası, başarıya ulaşım kadının toplumdaki statüsü değiştiğinde, yani, adalet amaçlanan/arzulanan değişikliği oluşturmaya uygun şekilde uygulandığında gerçekleşir (Mazey, 2002; Avrupa Komisyonu, 2017a).

4.3.2. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği için Stratejiler

Avrupa Komisyonu 2010'da tüm politikalarında toplumsal cinsiyet eşitliğini güçlendirmeye adanmış Kadınlar Bildirgesi benimsedi. Bildirgeyi bir eylem planı izledi – “Kadınlar ve erkekler arasında eşitlik için strateji 2010 – 2015”. Bunu “Toplumsal cinsiyet eşitliği için stratejik sözleşme 2016 – 2019” izledi. Bu sözleşmenin temelinde 2010 – 2015 stratejisinin sürekli değerlendirilmesi yer almakta, ve özellikle gündem belirleme ve geçmişten ders çıkarma ilgili ek değer katmakta, Komisyona toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması için değerli bir çerçeve sağlamakta ve Üye Devletlerde toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları için uygulanabilir bir çerçeve sağlamak yer almaktadır.

Komisyunun stratejisi Cinsiyet Eşitliği için Stratejik Sözleşme 2016 – 2019'da vurgulanan beş ana alana öncelik vermiştir:

1. İş piyasasında kadın katılımını ve eşit ekonomik bağımsızlığı arttırmak
2. Cinsiyete bağlı ücret, kazanç ve emeklilik farklarını azaltmak ve bu yolla kadınlar arasında

fakirlikle mücadele etmek

3. Karar vermede kadınlar ve erkekler arasında eşitliği desteklemek
4. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı savaşmak ve kurbanları korumak ve desteklemek
5. Toplumsal cinsiyet eşitliğini ve kadın haklarını dünya çapında desteklemek

On yıllardır yapılan bütün bu işlere rağmen daha yapılacak çok iş vardır. Avrupa'nın tamamında cinsiyete göre ücret eşitsizliği vardır, birçok ülkede iş piyasasında kadınların katılımı erkeklerinkinden çok daha düşüktür, çocuk bakımı ve ebeveyn izni yokluğu kadınların aile hayatı ile işi uzlaştırmasını zorlaştırmaktadır; ayrıca kadınlara yönelik şiddet insan güvenliği ve cinsiyet eşitliği için tehdit oluşturmaktadır. Artan göç ve Avrupa'ya gelen sığınmacılar Avrupa halklarının yüzleşmek ve başa çıkmak zorunda olduğu gerçeklerdir.

Avrupa Parlamentosu'nun Kadın Hakları ve Cinsiyet Eşitliği Komitesi de, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitliği yasa ve denetimlerle, parlamenter çalışmalarda toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırarak, Avrupa Parlamentosu Komiteleri Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırılması Ağı için kaynak sağlayarak ve kadın hakları ile ilişkili uluslararası anlaşmaların uygulanmasını izleyerek toplumsal cinsiyet eşitliğini ilerletmek bağlamında kritik bir rol oynamaktadır.

Toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılmasını teşvik etmek, savunuculuk, tavsiye ve destek, beceri, yöntem ve araç geliştirme, izleme ve değerlendirme aşamasında dikkat dahil olmak üzere birçok alanda uzun bir süre boyunca bilgi girdisi gerektiren uzun ve yavaş bir süreçtir. BM ve AB çalışmalarının bünyesine toplumsal cinsiyet perspektiflerinin dahil edilmesinde elde edilen ilerlemelerin tanınması ve iyi uygulamaların belgelendirilmesi yoluyla sistemde paylaşılması gereklidir. İzleme ve raporlama daha sistemli ve etkili hale getirilmelidir.

V. GENÇLER İÇİN AVRUPA HAREKETLİLİK PROGRAMLARI

Gençlik değişim ve hareketlilik programları birçok sosyal ve küresel sorunu çözmek için bir modeldir. Avrupa Birliği'nin Erasmus+ programı bunların en iyi oluşturulmuş olanlarından biridir. Erasmus+ programı eğitim, öğretim ve spor alanlarında faaliyetleri desteklemek için bir fon sağlama planıdır. Erasmus programı ilk olarak 1987'de yüksek öğrenim öğrencilerine yurt dışında yaşam ve eğitim hakkında bilgi edinme fırsatı veren bir değişim programı olarak başladı. Ocak 2014'te başlayan ve 2020'ye kadar devam edecek olan Erasmus+, AB'nin eğitim, öğretim ve spor için bütün var olan planlarını birleştiren yeni bir programdır. Program sonunda tahminlere göre 9 milyon kişi katılmış olacaktır.

Program üç adet "Anahtar Eylem" tabir edilen eylemden ve iki ek eylemden oluşmaktadır.

- Anahtar Eylem 1: Hareketlilik: Bireylerin Öğrenim Hareketlilikleri
- Anahtar Eylem 2: İşbirliği: Yenilik ve iyi uygulamaların değişimi için işbirliği
- Anahtar Eylem 3: Politika: Politika reformlarına destek
- Avrupa entegrasyonu konusunda destekleyici çalışmalar: Jean Monnet
- Sporda Avrupa boyutunun gelişimini desteklemek

Erasmus+ eğitim, öğretim, gençlik ve spor alanlarında geniş bir eylem ve aktivite yelpazesi için burs sağlamaktadır. Program öğrencilere, eğitime katılan katılımcılara, çalışanlara ve gönüllülere becerilerini ve işe alınabilirliklerini geliştirmek için yurt dışında bir süre geçirme fırsatı sağlamaktadır. Kurum ve kuruluşları uluslararası ortaklıklar halinde çalışmaları ve eğitim, öğrenim ve gençlik konularında yenilikçi uygulamaları paylaşımları konusunda destekler. Yeni spor eylemi, halk tabanlı projeleri ve şike,

doping, şiddet ve ırkçılık gibi sınır ötesi zorluklarla mücadeleyi destekleyecektir. Erasmus+ aynı zamanda öğretmeyi, araştırmayı, ağ iletişimini ve AB konularında politika tartışmalarını da destekler.

Erasmus+ aşağıdakiler için fırsatlar sunar:

- bireylerin yurt dışında bir hareketlilik veya gönüllülük dönemi geçirmeleri ve dil eğitimi almaları,
- organizasyonların akademik ve mesleki eğitim, okullar, yetişkin eğitimi ve Avrupa spor etkinlikleri alanlarında proje ortaklıklarında birlikte çalışmaları.

14,7 milyar € tutarındaki bütçeleri 4 milyondan fazla Avrupalının öğrenim görmesini, eğitim almasını, deneyim kazanmasını ve yurt dışında gönüllü olmasını sağlayacaktır. Erasmus+ bütçesinin yaklaşık %17'sinin küresel odaklı projelere ve bursları ayrılmış olması nedeniyle, 2014 – 2020 arasındaki dönem Avrupa ve dünyanın geri kalanı arasında hareket eden 180.000 öğrenci ve çalışan; 1.000 yüksek öğrenim için kapasite arttıran proje; ve dünya çapında öğrenciler için Erasmus Mundus Ortak Yüksek Lisans Derecesi programlarına 30.000 bursa dönüşeceğini görecektir.

Erasmus+'un hedefi Avrupa 2020'nin büyüme, iş, sosyal eşitlik ve benimsenme stratejisine, ve aynı zamanda AB'nin eğitim ve öğretim için stratejik yapısı olan ET2020'nin hedeflerine katkıda bulunmaktadır. Erasmus+ aynı zamanda yüksek öğrenim alanında ortaklarının sürdürülebilir gelişimini desteklemek, ve AB Gençlik Stratejisi'nin hedeflerine ulaşmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Programın ele aldığı spesifik konulara aşağıdakiler dahildir:

- Özellikle genç insanlar arasında işsizliği azaltmak
- Özellikle yeni beceriler ve iş piyasasının gerek duyduğu becerilerde yetişkin öğrenimini desteklemek
- Genç insanları Avrupa demokrasisinde rol almaya teşvik etmek
- Yenilikçilik, işbirliği ve reformları desteklemek
- Erken okul bırakmayı azaltmak
- AB'nin ortak ülkeleriyle işbirliği ve hareketliliği desteklemek.

Erasmus+ programı Avrupa Komisyonu (AB'nin yürütme organı), Eğitim, Görsel, İşitsel ve Kültür İdari Ajansı (EACEA), Program ülkelerindeki Ulusal Ajanslar, ve bazı ortak ülkelerdeki Ulusal Ofisler tarafından yönetilmektedir.

Avrupa Komisyonu programın genel yönetimi yanı sıra:

- Bütçeyi yönetme
- Öncelikleri belirleme
- Programın hedeflerini ve kriterlerini belirleme
- Uygulamayı denetleme ve yönlendirme
- Programı takip etme ve değerlendirme işlemlerini de yerine getirir.

Avrupa Komisyonu, Eğitim, Görsel, İşitsel ve Kültür İdari Ajansı (EACEA), programın “merkezileşmiş” elemanlarını yönetmekle yükümlüdür. Bunlara aşağıdakiler dahildir:

- Programı ve fırsatları tanıtmak
- Teklifler için çağrı başlatmak
- Burs taleplerini gözden geçirmek
- Projeler için anlaşma yapmak ve denetlemek
- Sonuçlar hakkında iletişim kurmak.

EACEA ve Komisyon aynı zamanda, Erasmus+ tarafından desteklenen diğer kurumları ve ağları yönetmenin ve finanse etmenin yanı sıra çalışma ve araştırmalar da yürütür.

AB ülkelerinde Komisyon Erasmus+'un yönetiminin büyük bir kısmını Ulusal Ajanslara bırakır. AB dışında, ve özellikle yüksek öğrenim alanında bu rolü Ulusal Erasmus+ Ofisleri üstlenir.

Komisyon, bu fonları programın “merkezi olmayan” aktivitelerini yönetmek için kullanan Ulusal Ajanslara fon sağlar. Böylece Ajanslar programı kendi ulusal eğitim, öğretim ve gençlik sistemlerine uyarlama olanağı bulur.

Ulusal Ajansların sorumlulukları şunlardır:

- Program hakkında bilgi sağlamak
- Ülkelerinde yapılan başvuruları gözden geçirmek
- Ülkelerinde programın uygulanmasını denetlemek ve değerlendirmek
- Erasmus+'a katılan bireyleri ve örgütleri desteklemek
- Programı ve faaliyetlerini yerel ve ulusal düzeyde tanıtmak

Bu temsilcilikler aynı zamanda programdan yararlanan kişilere başvuru aşamasından projenin sonuna kadar destek verirler. Ayrıca, program tarafından desteklenen alanlarda AB politikalarını desteklemek için yararlanıcılar ve diğer örgütlerle çalışırlar.

30 yıldan beri Erasmus programı – şimdi Erasmus+

- Avrupa'ya yurt dışında eğitim, öğrenim veya gönüllülük için binlerce güven köprüsü sundu. Birçok genç insan bu programlara becerilerini geliştirmek, yeni eğitim teknolojileriyle tanışmak, çeşitli kültürlerden farklı insanlarla işbirliği yapmak ve çeşitli ağlarla tanışmak amacıyla katılıyorlar.

Bu hareketlilik programlarına katılmakla genç insanlar birbirlerinin görüşleri ve bakış açıları hakkında daha çok şey öğreniyorlar; deneyimlerini ve fikirlerini aktarıyorlar, değerlerini paylaşıyorlar. Erasmus+ neslini daha geniş ufuklar, daha kapsamlı bir ortak anlayış ve daha büyük bir araç seti tanımlamaktadır.

Erasmus+ programları Avrupa'da gençlik çalışmalarının ve yaygın eğitimin kalitesini güçlendirmeyi de hedeflemektedir. Genç insanlar için Avrupa ve ötesinde öğrenme hareketliliğini deneyimleme, ve gençlik çalışanlarının Avrupa ve ötesinde eğitim ve ağ oluşturma fırsatları ile kişiler arası becerilerini geliştirme ve iş bulma olasılıklarını iyileştirme fırsatları sağlar. (Avrupa Komisyonu, 2017b; EACEA, 2017).

Değişim programlarına katılan genç insan sayısını arttırmak için katılımcıların yaşam koşullarını düşünmek şarttır. Genç kadınlar bu programlara katılım konusunda erkeklerden daha motive (RAY, 2013; RAY, 2017), ancak değişim sürelerinde yolculuk ettikleri ülkelerde zorluk çekmeden haklara ve fırsatlara erişim konusunda kendilerini rahat hissediyorlar mı? Ne gibi zorluklarla karşılaşıyorlar ve bu zorluklar toplumsal cinsiyet kimlikleri ve/veya cinsel yönelimleri ile ne kadar ilişkilidir? Aynı zamanda, “genç yabancı kadın” veya “genç yabancı LGBTİ+” olmak kaldıkları sürede yaşamlarını nasıl etkiliyor?

VI. TARTIŞMA

Mevcut rapor dört farklı ülkede beş araştırmacı tarafından yürütülen birincil araştırmaya dayalıdır. Raporun bu kısmında birincil araştırmadan bulgular sunulacaktır. Birincil araştırmanın hedefi, hareketlilik süreçlerinde genç kadınlar ve LGBTİ+ gençler tarafından deneyimlenen toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığı önleme ve ayrımcılık durumlarına tepki verme mekanizmaları geliştirmek ve değişim programlarında genç kadınların ve LGBTİ+ gençlerin deneyimlerinin kalitesini arttırmayı incelemektir.

Her ne kadar pek çok AB belgesinde toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılmasının bu raporun dördüncü kısmında ileri sürüldüğü gibi AB'nin kuruluş ilkeleri olduğu iddia edilse de, hareketlilik programları ile ilgili belgelere ve Erasmus+ programlarının katılımcılar (öğrenciler, genç insanlar, organizasyonlar, v.b.) üzerindeki etkilerini değerlendiren raporlara bakıldığında toplumsal cinsiyet boyutunun bu belgelerde eksik olduğu belirlendi. Etki raporları toplumsal cinsiyet sorunlarına öncelik vermemiştir. Bu belgeler deneyimin kendisi yerine büyük bir çoğunlukla ekonomik gelişim, iş bulabilirlik ve Avrupa kimliğine odaklanmıştır. Hareketlilik programlarının amaca, yani ekonomik gelişime, ulaştırıcı adım olarak görüldüğü belli olmaktadır. Bu belgelerin çoğunda bu programların katılımcıların refahı ve ziyaretlerinin kalitesindeki etkileri göz ardı edilmiştir. Dolayısıyla bu araştırma, Erasmus+ programlarının genç kadın ve LGBTİ+ katılımcılarının deneyimlerine odaklanarak, bir yandan hareketlilik programlarını ele alıp değerlendirirken diğer yandan da toplumsal cinsiyet perspektifini merkeze yerleştirmeyi hedeflemektedir.

“Kadın veya LGBT olduğumuz için spesifik haklarımız var mıdır?”

Araştırma genel olarak Erasmus yurtdışında öğrenim programına ve Avrupa Gönüllü Hizmetlerine (AGH) odaklandı. Toplamda 137 kişiyle görüşme gerçekleştirildi (Katılımcıların sosyo-demografik profili için Ek 3'e bakınız). Araştırmanın ana bulguları aşağıdaki başlıklar altında ele alınacaktır: bu başlıklar yabancıların hakları üzerine, cinsiyet farkında(sız)lığı ve toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığın görelileştirilmesi, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve cinsiyetçilik, kesişen kimlikler ve ayrımcılığın başka şekilleri, motivasyonlar, destek ve denetim, genç kadınlar ve kamu alanları, hareketliliğin içeriği ve lojistik temelli sorunlar, yabancı ülkede güvenlik, olumlu deneyimler ve toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması stratejileri için önerilerdir.

6.1. Yabancıların Hakları Üzerine

Katılımcılara kadın veya LGBTİ+ olarak ev sahibi ülkedeki haklarını bilip bilmedikleri sorulduğunda cevaplar çoğunlukla olumsuzdu, veya bu konularda çok kısıtlı bilgiye sahiptiler. Aynı zamanda ev sahibi ülkenin vatandaş olmayanlarla ilgili yönetmelikleri konusunda da bilgi sahibi değillerdi. Hakları konusunda bilgi sahibi olan katılımcılar bunları oryantasyon eğitimlerinde, varış-ayrılış eğitimlerinde veya bu konulara ilgi duydukları için öğrenmişlerdi.

Genelde AGH katılımcıları koordinatör kurum tarafından sağlık sigortası gibi pratik konularda bilgilendiriliyor, ancak haklarını ev sahibi ülkede nasıl kullanacaklarını bilmiyorlardı. Acil durumda ne yapmaları gerektiği konusunda da sınırlı bilgileri vardı.

- *Ben haklarımı deneyimlerle öğrendim, oryantasyonda biraz temel bilgi aldım, ama ayrıntılı birşey yoktu.*
- *Varişmandan iki hafta sonra variş eğitimi aldım. Bu eğitimde haklarımızla ve ev sahibi ülkedeki durum hakkında gerçekten ayrıntılı bilgi verdiler.*
- *Ev sahibi üniversite bana acil durumlara ilgili bir kitapçık verdi. Hollanda'daki haklar konusunda hiçbir şey bilmiyordum.*
- *Haklarımı ve ev sahibi ülkenin mevzuatını bilmiyordum, ama sanırım pek fazla fark yok.*

6.2. Cinsiyet Farkında(sız) lığı ve Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılığın Görelileştirilmesi

Bu birincil araştırmanın en önemli bulgularından biri, katılımcılar arasında toplumsal cinsiyet farkındalığının genel yokluğu idi. Bu, “toplumu, toplumsal cinsiyet rolleri perspektifinden görebilmek ve toplumsal cinsiyet rollerinin erkeklerin gereksinimlerine kıyasla kadınların gereksinimlerini nasıl etkilediğini anlayabilmektir” (EIGE, 2017). Bu durum aslında toplumsal cinsiyet ayırımından söz ederlerken, örneğin işyerinde kadınlara karşı ayrımcılık hakkında sınırlı fikir sahibi olmalarına, kadınlara yönelik şiddeti normalleştirmelerine veya bazı durumları milliyetleri ile ilişkilendirmeleri şeklinde yansımaktadır.

Bazı katılımcıların cinsiyetçiliğinin ne olduğunu veya neyin cinsiyetçi davranış sayılabileceğini anlamadıkları anlaşılmıştır. Laf atmak gibi cinsiyetçi bir eylemi tanıyabiliyorlar, ancak “erk-açıklama (mansplaining)”, “pozitif ayrımcılık” ya da “erkeklerin cinsel hayatını yaşayan kadınları eleştirmesi (slut-shaming)” gibi üstü örtülü cinsiyetçiliği tanıyamıyorlar. Birisi

“Bir kadın olarak kendimi burada kendi ülkemde olduğundan daha güvende hissediyorum”

onlara bu davranışları açıkladığında çoğunlukla bununla karşılaştıklarını, ancak bunu cinsiyetçilik olarak düşünmediklerini söylediler. Ancak her görüşmede cinsiyetçilik katılımcı bunun farkında olmasa dahi her katılımcı tarafından dile getirildi. Diğer bir deyişle, toplumsal cinsiyet farkındasızlığı nedeniyle ev sahibi kurumlarda ya da kaldıkları yerde karşılaştıkları sorunları toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile veya cinsiyetçilikle ilişkilendirmediler. Bunun nedeninin toplumlarda baskın toplumsal cinsiyet rollerinin normalleştirilmesinin sonucu olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların bazıları hangi davranışların toplumsal cinsiyet ayırımı olarak belirleneceğinden emin değildiler. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyetleri nedeniyle ayrımcılıkla karşılaşılsa da bunun farkında değildiler.

- *İki dönem boyunca (...) Erasmus için Polonya'daydım. Aklıma, gerçekten cinsiyetçi diyebileceğim (hiçbir) olay veya birisinin söylediği bir söz gelmiyor. Sanırım (...) Yunanistanda duyduğunuz şeylerin aynısı. İnsanlar (...) her yerde aynı.*

Buna rağmen katılımcılardan biri zamanında toplumsal cinsiyet ayırımının pek farkında olmadığını, ancak şimdi, konu hakkında daha fazla bilgi edinmiş olduğu için, hareketlilik sürecinde genç bir kadın olduğu için ayrımcılığa uğradığını söyleyebileceğini ifade etti.

Araştırmacı: *Kadın olduğun için ayrımcılığa uğradığını hiç düşündün mü?*

Görüşmeci: *Sanırım o zamanlar bunun pek farkında değildim, ama şimdi düşündüğümde, belki... (...) O sırada belki de yabancı olduğum içindir diye düşündüm.*

Araştırmacı: *Neden şimdi daha farkında olduğunu düşünüyorsun?*

Görüşmeci: Şimdi daha fazla bilgim var ve daha yetişkinim, değil mi? Ve örneğin, ilk defa hastaneye gittiğimde beni küçümseyen erkek bir doktor muayene etti. Bana “küçük kız” diyordu ve ben bir kadındım, 23 yaşındaydım. (...) Şimdi, bir doktor bana ‘küçük kız’ dese belki cevap veririm, ama o zaman vermedim.

Bu çalışmanın önemli bir bulgusu toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığın görelileştirilmesi idi. Bu durum kendi ülkelerinde kadınların durumunu ev sahibi ülkedeki durumla karşılaştırıp durumun ev sahibi ülkede daha iyi olduğu sonucuna varmalarıyla ifade edildi. Birçok katılımcı ev sahibi ülkede kendilerini daha güvenli, daha rahat ve özgür hissettiklerini söyledi. Hareketlilik sürelerinde kendilerine daha fazla güvendiklerini ve bağımsızlık kazandıklarını ifade ettiler, ve onlara göre bunun nedeni çoğunlukla daha az cinsiyetçilik ve toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılıkla karşılaştıkları içindi. Bazı durumlarda katılımcılar kadınlara karşı ayrımcılığın veya şiddetin farkında olmuşlardı, ancak bu durumları kendi ülkelerindeki kadınların durumu ile karşılaştırdıklarında daha az ciddi olarak tanımlıyorlardı.

- *Bir kadın olarak kendi ülkemden daha güvende hissediyorum. Dernekte bile, çalışırken veya günlük yaşamda ayrımcılık hissetmiyorum. Ama benim ülkemde tam tersi. Çok fazla ayrımcılık var.*
- *Burada daha güvende hissediyorum, Bulgaristan’dan daha az ayrımcılık var. Bulgaristan’da ayrımcılık çok kötü değil, ama bütün erkekler gözünü dikerek bakarlar, ve daha fazlasını da yapabilirler. Ve bazen burada da bakarlar, ama en azından her erkek değil, bu da daha iyi (gülür).*
- *İtalya’da zaten kötü deneyimlerim oldu. Buraya geldiğimde, işimde, apartmanımda, kadınlar için gerçekten iyi. Yani gerçekten birşey hissetmiyorum... Evet, bazen sokakta, ama... Anlattığınız gibi, Azerbaycan’da daha da kötü. İtalya’da da aynı.*

- *Ben de hiç ayrımcılığa maruz kalmadım, bir kadın olarak kendi ülkemden daha rahat hissediyorum kendimi, ama hiç bu pozisyonda değildim... Biliyorsunuz. Bir kadın olarak ayrımcılık yapıldığını hissedebileceğim bir iş müracaatı yapmıyordum. Bir kadın olarak değil ama bir yabancı olarak ayrımcılığa uğradığımı söyleyebilirim.*
- *Sanırım (bir değişim sırasında) Avrupa’nın Kuzeyi ve Güneyi (arasındaki) farkı görebilirsiniz. Almanya’da (ben bir çalışma kampındaydım) ve cinsiyetleri ne olursa olsun herkes (aynı) işi yapıyordu. (Ben İtalya’da iken) daha çok (...) erkekler ağır işleri yapıyor, kadınlar yemek yapıyor. Belki benim örneğim(...) biraz abartılı, ama hissettiğim (...) buydu.*

Aynı zamanda katılımcılar arasında “Avrupa toplumlarının” cinsiyetçilik ve toplumsal cinsiyet ayrımı sorunlarını aştığı yönünde sıkça ifade edilen bir inanç ya da beklenti vardı.

- *21inci yüzyıldayız; (...) Avrupa’da yaşıyoruz. Cinsiyetçiliğin (bu zamanda) bir olgu olduğunu düşünmüyorum. İnsanlar (...) aşırı duyarlı. Ben Venedik’te (bir Erasmus öğrencisi) iken herşey yolundaydı, ben hiçbir şey hakkında (şikayet edemem).*

Bu kavram hareketlilik programları ile ilgili AB belgelerinde de yaygındı. Bu yaklaşım AB’nin tüm politika alanlarında toplumsal cinsiyet anaakımlaştırılması hedeflerine ters gözüküyor.

Genel olarak katılımcılar hareketlilik sürelerinde herhangi bir toplumsal cinsiyet ayrımcılığı hissetmediklerini ifade ettiler. Bu olumlu bir sonuç olarak belirtilebilse de, katılımcıların cinsiyet ayrımcılığı ve cinsiyetçilik konularında farkındalık eksikliği bazı davranışları toplumsal cinsiyet ayrımı olarak tanımlamamış olmalarının bir nedeni olabilir.

6.3. Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılık ve Cinsiyetçilik

Her ne kadar katılımcılar arasında yaygın toplumsal cinsiyet farkındasızlığı ve görelileştirme var idiyse de, gerek kendi deneyimlerinden, gerekse başkalarının deneyimlerinden, bazı ayrımcılık durumlarını tanımladılar ve bildirdiler. Bazı durumlarda katılımcılar kendi ülkelerinde her gün karşılaştıkları cinsiyetçilik deneyimi ile AB Hareketlilik programları sırasındaki deneyim arasında hiçbir fark olmadığını belirttiler.

- *Cinsiyetçilik (...) veya kadınların karşılaştıkları her ne olursa, kendi ülkelerinde (...) ya da başka bir yerde farklı olduğunu düşünmüyorum. (Her yerde aynı.*
- *Laf atmak – bazen birisinin otobüste gerçekten alingan olması – bir kere, insanların bir kere onlarla randevuya gittiğiniz, ya da arkadaşlık ettiğiniz için onlara – her zaman – borçlu olduğunuzu düşündükleri içindir. (Ancak) bu her yerde aynıdır, ülke aslında farketmez.*
- *Bir kere, (kız) ev arkadaşlarımdan, bulaşığı yıkamadığım zaman bana bozulduklarını hissettim, ve bir erkek bulaşıkları yıkamadığı zaman hiçbir şey söylemiyorlardı. Bir tabak bıraktığım zaman bana bağıyorlardı, ama o da Macar olan erkek ev arkadaşımıza bağırıyorlardı.*
- *Kadın olduğum için, hayır. Yani ev temizleme, evet. Benim iş arkadaşım pek hijyenik değil, arkadaşımın da biraz maço bir erkek arkadaşı var. Yani, 'ben şimdi temizlemeyeceğim, ama kız arkadaşım veya onun arkadaşı temizler,' gibi.*
- *Daha büyük ve tek erkek olduğu için (...) evin tamamen kendisinin olduğunu ve orada hüküm sürdüğünü düşünüyordu. Birçok çatışma ve bazı tehditler vardı ve ev sahibesini çağırmak zorunda*

kaldık. Evden atılmakla tehdit edildiğinde biraz sakinleşti. Polisi çağırmalıydı mıydık bilmiyorduk, çünkü bizi tehdit ediyordu ve yalnızdık ve ev sahibesi de yoktu.

- *(AGH sürecim sırasında) Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kaldım (...) işyerinde – koordinatörüm becerilerim ve performansım temelinde hak ettiğim (...) fırsatları bana vermedi, onları benzer veya daha az deneyimli (başka erkek iş arkadaşlarına) devretti.*

Katılımcılar aynı zamanda cinsel yönelimleri temelinde ayrımcılık durumlarını bildirdiler. Görüşülen kişilerden biri, gönüllü olduğu derneğin başkanının, bu konuda söylentiler duyduktan sonra iş arkadaşlarının önünde cinsel yönelimi konusunda sorguya çektiğini ifade etti.

- *Ben lezbiyen değilim, ben biseksüelim. 'Oo, hayır, hayır, hayır. Etrafta biseksüel olduğunu söyleme. Burada sosyal ortamlarda lezbiyen veya gey olmalısın. Her ikisinden de hoşlanamazsın, çünkü o zaman...'. Ben şoktaydım, çünkü bu soruyu beklemiyordum.*

Dahası, başka LGBTİ+'lar hareketlilik sürelerinde tanıştıkları insanlara güvenebilece kadar cinsel yönelimlerini açıkça belirtmediklerini, açıkladıkları zaman da sadece yakın arkadaşlarına söylediklerini bildirdiler. Homofobinin her yerde bir sorun olduğunu ve ev sahibi organizasyonda veya üniversitelerde düşmanca davranışlarla karşılaşma olasılığı olduğunu düşünmüşlerdi.

Katılımcıların karşılaştığı toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığın en yaygın şekillerinden biri, yabancı kadınların "kolay" olarak sınıflandırılmasıydı. Pek çok katılımcı bu varsayım üzerinden yerel erkeklerden istenmeyen cinsel yaklaşımlar, davranışlar, bazen cinsel tacizler ve saldırılarla karşılaştıklarını ifade etti. Hareketlilikleri sırasında başka ülkelere

gelen Erasmus öğrencileri veya gönüllüler oldukları için yerel erkeklerin onları “kolay kızlar” olarak sınıflandırması ve ona göre davranması nedeniyle kendilerini rahatsız hissettiklerini ifade ettiler. Bu erkeklerin onlara “bu ülkede veya kentte yalnız oldukları, bir babaları, erkek kardeşleri veya erkek arkadaşları olmadığı için isteyen her erkekle cinsel ilişkiye girmekte serbest olduklarını” söyleyerek cinsel taleplerde buldukları sıklıkla ifade edildi. Bu düşünce şekli ‘hegemonyacı erkekliğin’ erkeklerin kadınlara, özellikle “yabancı kadınlara” karşı tutumlarını etkilediğini gösterir. Aynı zamanda cinsiyetçilik ve cinsel şiddetin kadınların sorunu değil, toplumun ataerkil ilişkilerinde kökten bir değişiklik gerektiren yapısal bir sorun olduğunun da kanıtıdır.

- İnsanlar eğer bir Erasmus öğrencisi (isen) tek düşündüğünün (seks), içki ve ot içmek olduğunu sanıyorlar. Bazı erkekler (sanıyorlar ki) (sadece) yabancı bir ülkede olduğumuz ve (...) onlara bir kere gülmüşümüz için onlarla cinsel ilişkiye gireceğimize inanıyor.
- Öyle şaşırmıştım ki, bir gece (burada Yunanistan’da) bir kulübe gittik ve bazı gençler bize ilgilenmediğimiz içkiler ısmarlıyorlardı (...) ama teşekkür ettik ve içtik. Kibar olmaya çalışıyorduk. Fakat ardından masamıza geldiler, (...) ve bizimle konuştular, ve ısrarcı davranıyorlardı (...ve) sonunda bize hakaret etmeye başladılar. Tipik Doğu Avrupalı gösterip de vermeyenlerden olduğumuzu ve (...) içkilere verdikleri paralar kadar bile değerimiz olmadığını (...) söylediler.
- Toplumsal cinsiyet açısından, hayır. Fakat bir çok kere barlarda oldu, (...) Arjantinli, İspanyol ve Portekizli olduğumuz için, bizi Latin olarak görüp çok ilgilenen, bizi takip edip soru sormaya çalışan 50 yaşında İngiliz erkekleri.
- Şahsen, hayır. Bir çeşit ayrımcılık hissettiğimi

söyleyemem. Fakat diğer gönüllülerle konuşurken kentin genel nüfusunda, çoğunlukla erkek nüfusta uluslararası gönüllülerin kolay olduğu şeklinde yaygın bir düşünce olduğunu söylediler.

- Bazı erkekler benim yabancı olduğumu anladıklarında benim kolay hedef olduğumu (varsayıyorlar). Evden uzaktayım, demek ki cinsellik konusunda daha açığım. Gariptir, (bazen diyorlar ki) ‘Gel, kimse bilmeyecek, erkek arkadaşın çok uzakta.’ Bazen gerçekten (...) ısrarcı olabiliyorlar.

Cinsel saldırı gibi cinsiyetçiliğin daha ciddi şekillerinden görüşmeler sırasında aynı sıklıkta söz edilmedi ama gene de bazı katılımcılar hareketlilik dönemlerinde karşılaştıkları cinsel saldırı olaylarını bildirdiler.

- Hırvatistan’daki (bir gençlik değişim programının) son gecesinde hep beraber içki içiyorduk. Bu genç vardı (proje sırasında yakındık) ve bir noktada (bizi) yalnız bıraktılar. Benimle ilişki kurmak (...) istedi. Havasında değildim. Beni öpmeye çalıştı (...) ve bana sürekli ne kadar ateşli olduğumu söylüyordu ve (...) (vücudunu) benimkine sürtüyordu. Ancak diğerleri gelince (durdu). Bu olayı (...) kimseye anlatmadım.
- Ben Portekiz’de (bir Hareketlilik programında) iken çadırlarda uyuyorduk. Başka bir kızın yanında (uyuyordum) ve gece bana dokunmaya (...) ve boynumu öpmeye (başladı). Başlangıçta iyiydi ama bir süre sonra istemedim. Hayır dedim. Durmadı. Tekrar dur dedim. Durmadı. Ben onu ittim. (Özür dilemedi) ve sadece (...) yarı uykuda olduğunu ve benim erkek arkadaşı olduğumu (...) sandığını söyledi.

Bir diğer kişisel ifadede katılımcı bir partide kendisi ve arkadaşı olan fail içki içerlerken gerçekleşen ve partinin sonunda onunla cinsel ilişkiye zorlandığı bir cinsel

saldırı olayını bildirdi. Kaçmayı başardığı halde olay yerinden koşarken düşüp yaralandı ve olayı kimseye anlatmadı. Bu cinsel saldırı açıklamaları Erasmus+ programlarının katılımcılarının yaşam tarzları bağlamında, onları bu cinsel saldırılar karşısında hassas kılan bir konuya işaret etmektedir. Birincil araştırma sırasında, bu hareketlilik programlarının katılımcılarının hareketlilik deneyimlerini genelde “çokça parti yapıp yolculuk ettikleri” bir dönem olarak düşündükleri gözlemlenmiştir. Partilere giderek sosyalleşmek ve yolculuk ederek öğrenmek hareketlilik programlarının önemli bir yönüdür, ama genç kadınların ve LGBTİ+’ların varışlarından önce veya sonra bu partilerde karşılaşılabilecekleri olasılıklar ve riskler konusunda en azından bilgilendirilmeleri gerektiği anlaşılmıştır.

Katılımcılar tarafından görüşmelerde bahsedilen cinsiyetçiliğin bir diğer şekli korumacı cinsiyetçilik (benevolent sexism). Kadınları “saf” ve “daha iyi” olarak portreyen, ve kadınların erkekler tarafından korunması ve maddi gereksinimlerinin karşılanması gerektiği fikrini güçlendiren belirli bir cinsiyetçilik şeklidir. Bu inançların sübjektif açıdan sevecen olarak görülebilmesi mümkün ise de, kadınlar zayıf ve beceriksiz olarak görüldüğünden küçümseyicidir. Sonuçta korumacı cinsiyetçi ideoloji kadınlar ve erkekler arasındaki güç farklılıklarını güçlendirir. Bazı katılımcılar bu tür günlük cinsiyetçiliği pozitif ayrımcılık olarak deneyimlediklerini ifade ettiler. Bunu hoş bir tutum olarak yansıttılar. Ancak, toplumdaki bir gruba karşı pozitif ayrımcılık, toplumdaki başka bir gruba karşı negatif ayrımcılıkla sonuçlanabilir. Ek olarak, pozitif ayrımcılık erkek katılımcılarla, veya bazı durumlarda hareketliliğin gerçekleştirdikleri ülkelerdeki yerel kadınlarla eşit muamele görmedikleri anlamına gelebilir.

· *(Çoğunlukla karşılaştığım cinsiyetçilik) diyelim ki pozitif bir tür cinsiyetçiliktir. Çalışma yerinde hep olur, birisi (...)* “Hey millet, bu ağır kutuları

kaldırmamız gerekiyor, yardıma gelin. Hayır kızlar, siz değil, rahatlayın, bunlar sizin için fazla ağır.” Danimarka’da hiç olmayan (birşeydir bu).

- *Sanırım burada pozitif ayrımcılıkla karşılaşıyoruz. Yerel halk yabancı olduğunu anlayınca herkes yardım ediyor. Fakat Erasmus’um sırasında kendimi rahatsız hissettim, çünkü insanlar Avrupalıların (kadınların) kolay olduğunu düşünüyorlar. Ayrıca, buradayken bana “Avrupalı” diyorlar, kendi milliyetimle çağrılmıyorum.*
- *Romanya’da eğitimdeydim (...) proje gerçekten ilgi çekici idi ve öğretmenler iyiydi (...) fakat yardımcılarından biri sürekli ‘Sen bir kızsın ve mühendislik okuyorsun, etkileyici’ veya ‘Sen (...) bir kadın için çok mantıklı düşünüyorsun’ gibi yorumlar yapıyordu.*

Katılımcıların karşılaştığı diğer cinsiyetçilik şekilleri, erk-açıklama (mansplaining) dediğimiz şekil ve kadınları küçümsemedir. Bunlar cinsiyetçiliğin kadınlar ve erkekler tarafından kolay tanınamayan üstü örtülü şekilleridir. Katılımcılar sıklıkla konuşurken sözünün kesilmesi veya bir erkek arkadaşla beraberken eşit muamele görmediği olaylar ifade ettiler.

- *Ben Danimarka’lıyım ve AGH’ni erkek arkadaşımın aynı örgütte yapıyorum (...) burada Yunanistan’da en şaşırtıcı şey, insanlar (...) bize birşey sormak istediklerinde, veya işle ilgili bir karar vereceğimiz zaman (onlar) her zaman erkek arkadaşımın konuşuyorlar. İnsanlar ikimizle birden konuştukları zaman (bile) ona bakıyorlar, bana değil. (Onlar) arkadaşımın ikimiz için karar verdiğini varsayıyorlar. (Sanırım) onlar için, ben aynı şeyi söylüyor olsam da, onun söylediği daha geçerli.*
- *Erk-açıklama (sanırım) gerçekten tipik. İşte bile, (...) ne kadar sık olduğuna şaşırdım. İnsanlar farkına bile varmıyor.*
- *‘Bazı erkek çalışma arkadaşları (diğer AGH’liler), onlara birşey söylerken, ‘Oh, hayır, ben sana onu anlatayım ....Blah, blah, blah’ ve senin söylediğinin tıpatıp aynısını söylüyorlar!’*

6.4. Kesişen Kimlikler ve Ayrımcılığın Başka Şekilleri

Mülakatlar sırasında bireyler uyruk, din, kilo, iş, vb., gibi cinsiyet dışında kimlikleri ile ilişkili kalıp yargılara bağlı ayrımcılıkla karşılaştıklarını ifade ediyorlardı. Katılımcılar, özellikle Türkiye’den gelenler, Avrupa’daki hareketlilik süreleri sırasında spesifik olarak etnik kimlikleri ve dinleri, ve bazen cilt renkleri ve isimleri nedeniyle ayrımcılığa uğradıklarını ve kırıldıklarını ifade ettiler. Kendilerine sıklıkla ülkeleri ve kültürleri hakkında yanlı sorular sorulmuştu. Bu durum ilgili ülkelerdeki önyargılar ve negatif kamuoyu ile açıklanabilmektedir.

Paydaşlar da bazı yabancı öğrencilere karşı ayrımcılık durumlarından söz ettiler.

Özellikle, bazı öğrenciler geleneksel ve dini kıyafetleri nedeniyle önyargıyla karşılaşıyordu.

- *Adım ve cildimin rengi yüzünden ayrımcılığa hedef olduğumu hissettim. Bir kişi adımlı öğrendikten sonra bana terörist diye seslendi, ve “bütün Müslümanlar teröristtir,” dedi.*
- *Cinsiyetim yüzünden ayrımcılıkla karşılaştığımı sanmıyorum. Yerel insanların bana farklı baktıklarını hissediyorum. Benim bir yabancı olduğumu biliyorlar ve bu rahatsız edici...*
- *Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaşmadım. Kadın haklarına saygı duyduklarını hissettim ve daha az ayrımcılık algıladım. Ancak Türk olduğum için bir miktar ön yargıyla karşılaştım.*
- *Benim durumumda (...) sanırım dinimin de önemi var. İnsanlar, türban gibi (...), basma kalıpalrı tekrarlamak (...) eğilimindedir, veya bir Müslüman kadın şunu yapabilir veya şunu yapmasına izin verilir diye gerçekten şaşırıyorlar. Yani, (...) izin veren kim?*

“Orada ismim ve cildimin rengi yüzünden ayrımcılığa uğramış hissettim.”

6.5. Motivasyonlar

“Bu programa katılmaya nasıl karar verdiniz?” sorusuna verilen üç ana cevap, keşfetmek ve uluslararası bir ortamda bir deneyim yaşamak, ev sahibi ülkenin dilini öğrenmek ve profesyonel nedenlerle idi. Aynı zamanda ülkelerinin ve aile evinin rahat bölgesinden çıkmanın zorluğunu tatmak istedikleri ve hareketlilik deneyimini işsizliğe veya istikrarsız işlere bir alternatif olarak gördüklerine de işaret edildi.

- *Deneyim içindi, dünyayı tanımanın ve her taraftan insanlarla tanışmanın bir yoluymuştu. Aynı zamanda yaşamımda bir değişiklik gerekiyordu, ve sanırım çıkmak büyük ölçüde büyümemi sağladı ve o zamanda gereksinim duyduğum da buydu.*
- *Fransızca öğrenmekte olduğum için Erasmus’u Fransa’da yapmaya karar verdim.*
- *Akademik eğitimimle hiç ilgisi olmayan geçici işler yapıyordum, bunda iyi bir fırsat gördüm (Çünkü yurtdışında olmak iş ararken sana avantaj sağlar).*
- *Sivil Toplum Örgütlerinin nasıl çalıştığı hakkında daha fazla bilgi edinmek, toplumdaki sosyal konular ve programlar hakkında daha fazla şey öğrenmek istiyordum, ve Pazarlamada, ve aynı zamanda bir Sivil Toplum Örgütünde bir AGH yapma fırsatı olduğunu görünce yapmadan önce fazla düşünmedim.*
- *Özgeçmişimde bir uluslararası deneyimin olduğunu belirtmek gerçekten önemliydi.*

“Başka bir gerçekliği tanımanın bir yoluymuştu”

6.6. Destek ve Denetim

Ev sahibi ve gönderici kurumlardan ve Programdan ve ilgili Ulusal Ajansın denetimiyle ilgili destek konusunda katılımcılar birkaç sorunu şu şekilde tanımladılar: bürokrasi ve lojistik konusunda destek yokluğunu, maddi destek yokluğunu, kalacak yer konusundaki sorunları, ev sahibi organizasyonun çalışanları/yönetimi ile sorunları ve uygun destek yokluğunu, aktivite anlaşması ile ilgili sorunları, bir dil kursuna erişim ve ev sahibi ülkenin sağlık sistemini anlama sorunları.

Bürokrasi ve lojistik konularında destek eksikliği çoğunlukla AGH gönüllülerinden çok Erasmus öğrencileri tarafından belirtildi. Ayrılmadan önce, kalacak yer ararken ev sahibi üniversiteye yönlendiriliyorlardı, bazı durumlarda da oradan başka kaynaklara, örneğin Facebook gruplarına yönlendiriliyorlardı. Katılımcılardan biri gönderici üniversitenin kendisine kalacak yer için bir seferde bir aylık ödeme yapacağını söylediğini, ancak oraya vardığında ev sahibi üniversitenin bütün dönem için peşin ödeme yapması gerektiğini söylediğini ifade etti. Bürokrasi ile uğraşırken öğrenciler gönderici ve ev sahibi üniversiteler arasında köprü görevi üstleniyorlar. Üstelik süreçte doğru bilgi ve yönlendirme söz konusu değildir. Bir diğer sorun, bilimsel alanlar ve notlarda eşdeğerlik idi. Görüşülen kişilerden hareketlilik deneyimini İtalya'da gerçekleştiren bir kaç genç, ev sahibi üniversitenin web sayfasında derslerle ilgili bilginin çok az ve tamamen İtalyanca olduğunu belirttiler. Bu durum gençlerin kendi bilimsel alanlarına en iyi uyacak dersleri seçmeyi zorlaştırmaktadır. Oraya vardıklarında derslerin bazılarının ulaşılabılır olmadığını öğrendiler. Bir katılımcı, ev sahibi üniversiteye ulaşmadan önce bütün kursların İtalyanca olduğunu bilmediğini bildirdi. Ne kendi

Erasmus koordinatörü tarafından, ne de ev sahibi üniversite tarafından bilgilendirilmemişti, ve İtalyanca bilmediği için derslerin hiçbirini geçemiyordu. Katılımcılardan biri, Portekize dönmesinin ardından gönderici üniversitenin notların eşdeğerlilik sürecini kapatmasının bir yıl sürdüğünü ifade etti. Gönderici üniversitenin ona daha düşük notlar vermek istemesine neden olan sadece gönderici ve ev sahibi üniversiteler arasında farklı bir not verme sistemi değil, daha çok gönderici üniversitenin yapılması gereken işler için yeterli elemanı olmayan Uluslararası İlişkiler Bölümünden destek alamaması idi. Görüşülen kişilerden stajyer olarak bir deneyimi bulunan biri, gönderici üniversiteden ne iş stajyerliğini yapmak için bir organizasyon bulmaya geldiğinde, ne de birincisi ile sorunlar yaşadığı için organizasyon değiştirmesi gerektiğinde hiç destek almadığını bildirdi. Bu destek ve bilgi yoksunluğu, ve bürokratik zorluklarla yaygın olarak Erasmus öğrencileri karşılaştı. AGH gönüllülerinin hareketlilik sürelerinde ev sahibi kuruluşlardan yolculuk, varış, kalacak yer ve günlük yaşam konularında daha çok destek gördükleri gözlemlendi.

- *Benim Üniversitem bunu (kalacak yer bulmayı) yapmadıklarını, ev sahibi Üniversiteye başvurmamı söyledi. Oradaki üniversite bizi İtalyan öğrencilerin Facebook gruplarına gönderdi ve o zaman da sadece altı ay için bir ev tutmak çok zordu. İnsanların çoğunun İngilizce konuşmadığı yabancı bir ülkeye gittiğimiz zaman gerekenden fazla para ödemek çok kolay çünkü insanlar bu durumdan istifade ediyorlar.*
- *Ben Hırvatistan'da iken karşılaştığım çok büyük sorun bürokrasi idi. Öğrenciler için Erasmus+ AGH'den çok farklı. Bütün kağıt işlerini, herşeyi kendiniz yapmak zorundasınız, ve size yardım etmek kimsenin umurunda değil, kimse size açıklama yapmak istemiyor, kendi ülkenizdeki profesörünüzle, ardından ev sahibi ülkenizdeki profesörlerle konuşmanız gerekiyor. Gerçekten zordu. Bütün bunlardan*

gerçekten kötü şekilde etkilendim.

- Sadece süreç fazla uzun değildi, çünkü bunula birlikte öğretmenlerden biri yıllık izindeydi, bir diğeri kendi işi olmadığını söyledi, bir diğeri de dinlemek istemedi. Uluslararası İlişkiler Ofisi'ndekiler onlarla değil öğretmenlerle konuşmam gerektiğini söyledi. Uluslararası İlişkiler Bürosunda üç kişi var. Biri bütün gelen Erasmuslulardan sorumlu, bir diğeri gidenlerden, diğeri ise stajyerliklerden.
- Birşeyleri kendi başına çözmeyi öğrenmek müthiş bir deneyimdi... Stajyerlik yaptığımız zaman systemsiz gidiyorsunuz, arkanızda bir sistem olmuyor. Bir Üniversiteniz yok, bir koordinatörünüz yok, hiçbir şeyiniz yok. Benim Macar Üniversitem bile stajyerlik konusunda birşey bilmiyor. O şirketle anlaşma yaptım, ardından oraya ulaştım, ama benim için hiçbir şeyleri yoktu.

Maddi destek yokluğu ve sürecin yönetiliş şekli hem öğrenci olarak bir hareketlilik deneyimi olan, hem de eski veya şu andaki AGH gönüllüleri tarafından tanımlanan bir sorundu.

Bu kısıtlamalar ebeveynlerinden veya sosyal ağları içindeki diğer kişilerden destek aramalarına yol açtı.

- Sadece 95 Euro cep harçlığım vardı, dolayısıyla toplu ulaşımaya param yoktu. Hep yürümek zorundaydım ve varoş denilebilecek bir yerde oturuyorduk, çok rahatsız ediciydi, şehir merkezine 40 dakika ve hep yağmur yağırdı.
- Ben (Erasmus'a) Eylül'de gittim, ve bursumun %80'ini Kasımda aldım. Ve Şubat'ta döndüm, ve kalan %20'yi Haziranda aldım.
- Kısa süre sonra, ben resmi olarak başvurmadan önce, Üniversite bana Erasmus ile ilgilenen çok insan olduğunu, ve dolayısıyla bütçenin herkese yetmesi gerektiğini söyledi. Yani orada bazı aylarda bursum olmayabilirdi. Beni baştan uyardılar ve gerçekte olan da bu oldu.

“Birşeyleri kendi başına çözmeyi öğrenmek müthiş bir deneyimdi...”

- Maddi düzeyde ebeveynlerim her zaman yardım etti. (...) Onlar (koordinatör kurum) AGH'yi bana ancak iki ay sonra ödediler, çünkü ödemelerle ilgili bazı sorunlar vardı ve sanırım iki ay hiçbir şey almadım. Kalacak yerin bedelini ebeveynlerim ödedi, ve sonra onlar geri ödediler.

Görüşülen kişiler kalacak yerle ilgili dört ana soruna işaret ettiler. Spesifik olarak, emlak endüstrisindeki büyüyen rekabet dolayısıyla bir ev bulmak zorluğu; dairenin bazı durumlarda sağlıklarını riske sokan hijyenik ve genel durumu; mal sahibi; ve daireyi paylaştıkları insan sayısı ile sorunlar. Bir kişi görüşme sırasında, başka bir soruya cevap verirken, LGBTI+'ye karşı pek hoşgörülü olmayan bir erkek iş arkadaşı ile aynı odaya yerleştirildiğini söyledi (Koordinasyonu sağlayan örgüt AGH'sinin başlangıcından beri gey olduğunu biliyordu).

- Rutubeti beklemiyordum ve merkezi ısıtma sisteminizin olmadığını bilmiyordum ve genelde dışarısı içeriden daha sıcaktı. (...) Bunun benim için büyük bir sorun olacağını asla söylemem, ama aslında sağlığımı etkiledi.. Bir haftadan sonra kendimi hasta hissettim ve toplamda bir buçuk ay hastaydım ve hayatımda daha önce hiç olmamıştı. Depresyonda değildim, ama kendimi nasıl hissettiğimi gerçekten etkiledi, pek enerjim yoktu... Gerçekten keşfe çıkmak, insanlarla tanışmak istiyordum, ama öte yandan evde, yatağında kalmak istiyordum.
- Sanırım onun (ev sahibi) kızlarla bazı sorunları var ve genelde Erasmus ile gelenlerden faydalanıyor, çünkü Erasmuslulara ev kiralyor ve çok para istiyor. Geldiğimde pencereleri kırık buldum ve kimsenin umurunda değildi. Pencerenin tamir edilmesini istediğim andan itibaren her seferinde beni kovmaya kalkıştı, her seferinde. Gerçekten çok kötüydü. Eve her istediğinde giriyor, bana kötü sözler söylüyordu, hiç kolay değildi. Ve başka bir ev bulmak da çok kolay değildi.

- *Benim koordinatörüm olan dernek tasarruf yapmaya çalışıyor. Aynı zamanda havalı bir Fransız gençle bir oda paylaşıyorum, ama oda iki kişi için fazla küçük, yerimiz yok. (...) Ardından Ekim/Kasım geldi ve odada rutubet başladı.*

AGH yapmış veya yapmakta olan görüşmecilerin hemen hepsinin paylaştığı ana sorunlarından biri uygun destek eksikliği ve ev sahibi kurumun çalışanları/yöneticileri ile sorunlar, yani, iletişim eksikliği idi; kurumla bütünleşmişliği hissetmenin kendinden kuşku duymaya yol açan zorluğu; kurum çalışanlarının bazı belli durumlarla nasıl başa çıkılacağı, örneğin çatışma yönetimi, konusunda, bilgilerinin olmayışı ve (uygun) bir AGH mentörlüğünün yokluğu.

- *O (ev sahibi kurumun yöneticisi) size sanki beş yıllık profesyonel deneyiminiz varmış gibi davranıyor, sanki orada beş yıldır yaşıyormuşsunuz gibi, ve hiç iletişim yok.*
- *Vardığımda hissettiğim şeylerden biri ev sahibi kurumla entegrasyon olmayıştıydı. (...) Sanki oraya inmişim ve altı aydır temasta ve her konuda konuşmamış gibi. (...) Organizasyondaki yerimin ne olacağını bilmeleri zormuş gibi geldi bana. (...) Ekibin bir parçası değilmişim ve oradaki yerimi kazanmam gerekiyormuş gibi hissettim.*
- *Oraya vardım, bir proje vardı, ama bir AGH gönüllüsü için bir yer yoktu. Motive olarak geldim, ama iki ay sonra oradaki yerimi anlayamadım. Kendimi, yeteneklerimi sorguluyordum. (...) 'Burada ne istersen yapabilirsin, kendini özgür hisset' gibiydi. Peki, ama oradaki yerimi bulamıyordum. (...) Kendi inisiyatifimle bazı fikirleri uyguladım, ama kurumda bana verilen bir sorumluluğum yoktu.*
- *(AGH gönüllüleri ve ev sahibi kurumun farklı beklentilerinden söz ederken) kurumun çatışmayla başa çıkacak iyi stratejilere sahip olmaması, bu çatışmaların ortaya çıkmasını kolaylaştırırdı.*

Bir görüşmeci, ev sahibi kurumun yöneticisi ile ilişkisinin çok gergin olduğunu, herşeyi bırakıp psikolojik olarak tükenmiş durumda eve dönme dürtüsü hissettiğini söyledi. AGH projesini değiştirmeyi de denedi, ancak koordinatör kurum değiştirmek için yeterince güçlü bir neden olmadığını ve Ulusal Ajans'ın izin vermeyeceğini ifade etti.

- *Fakat psikolojik açıdan benim için zordu. Kuruma giderdim, ve koordinatörün ruh haline beni çok etkilerdi. Otobüste giderken keyfinin yerinde olması için dua ederdim, çünkü ruh hali kötü olursa öfke saçardı.*

Başka bir kişi ev sahibi kurumun bir yönetim kurulu üyesi tarafından cinsel tacize uğradığını, ve sonradan AGH gönüllülerine bunu ilk yapışı olmadığını öğrendiğini bildirdi. Görüşmeci, üstün konumu nedeniyle organizasyondan kimseyle, danışmanı ile bile, bu konuyu konuşmadığını ifade etti. Aynı kurumdan, ve o kişiye eşit şekilde bağlı bir erkek çalışanla konuşmak konusunda rahat değildi. Varış eğitimi sırasında olay hakkında bir kadın eğitmenle, ve daha sonra Ulusal Ajansla konuştu. Aynı zamanda Ulusal Ajans durumu gözardı etti ve AGH projesini değiştirmesine izin vermedi. Ona cinsel tacizde bulunan yönetim kurulu üyesinin aynı zamanda bir politikacı olduğunu, ve Ulusal Ajans tarafından tanındığını da belirtmekte fayda vardır.

- *Varış eğitiminde bir eğitmenle konuştum, bu nedenle bu eğitimlerde her zaman kadın eğitmenler olmasının önemli olduğunu düşünüyorum. O Ulusal Ajans'tan birisiyle konuştu, sonra ben gidip bu kişiyle konuştum ve bana "Portekizce konuşmadığına göre belki iyi anlamamışsındır," dedi.*

Katılımcıların çoğu AGH aktivite anlaşması ile ilgili sorunlar da tanımladılar; bu durumlar ev sahibi kurumun gönüllüden beklentilerin daha önce yapılan anlaşmadan farklı olduğu veya hiç var olmadığı durumlarıdır.

- Bir iş planımız vardı, ben belli birşey bekliyordum, ancak oraya vardığımda ve bambaşka birşey ile karşılaştım, bunun zorluğu vardı.
- İlk sorun şuydu, proje yoktu, bizim için hiçbir şeyleri yoktu. Hiçbir şey yapmadan ofiste olmak zorundaydık, beş ay Facebook'da idik, korkunçtu. (...) Bence kurumu değiştirmek veya AGH konusunda birşey yapmak için bu yeterli olmalı, çünkü projeniz ortada yoksa sizi aldattılar, ve sizin bunu çözüme ulaştırma hakkınız var.

Katılımcıların paylaştığı bir diğer sorun bir dil kursuna ulaşım zorluğu idi; AGH yapan gönüllülerin en az iki ay yerel dilde bir dil desteği alma hakları vardır.

- Ve aynı zamanda AGH kurallarının arasında bulunan dil kursu sorunu vardı ve bize vermek istemediler, bunu yapmaları için baskı uygulamak zorunda kaldık.
- Bize İtalyanca kursu sözü verilmişti ama sadece iki hafta İtalyanca gördük.

Son olarak, katılımcıların büyük çoğunluğu ev sahibi ülkenin sağlık sisteminin nasıl çalıştığını anlamakta zorluk çektiklerini ifade ettiler, bu konuda ev sahibi kurumun uygun destek alamadıklarını, veya önceden kendilerine verilen bilgilerin yanlış olduğunu söylediler. Bu durumlarda katılımcılar yakın arkadaşlarından, diğer gönüllülerden veya ev arkadaşlarından bilgi veya destek aradılar. Bir görüşmeci sağlık sistemi çalışanları tarafından yabancı olduğu için ayrımcılık gördüğünü ifade etti.

- (...) Bu benim için başka bir sorundu, çünkü burada sağlık sisteminin nasıl çalıştığını bilmiyordum ve yalnızdım, sorunla nasıl başa çıkacağımı bilmiyordum. Ev arkadaşlarıma teşekkür borçluyum, harika idiler. Bana baktılar, yemek pişirdiler, herşey yaptılar.

- Benim için en kötüsü kamu sağlık sistemiydi, hastaneye gitmek zorunda olmaktı. Devlet hastanesine gitmek bir yabancı için gerçekten karmaşık. Erasmus yaparken birkaç defa gitmem gerekti ve çok kötü zaman geçirdim. Çok uzun süre bekliyordum, sonra çok pahalı olduğunu düşündüm, ve insanlar... yabancısın, dolayısıyla sana biraz kötü davranıyorlar. Benim için en kötü deneyimdi.
- Avrupa sigortam olduğu halde Fransa'da işe yaramıyordu. Arkadaşlarımdan çoğu tıp okuyorlardı, bana yardım ediyorlardı, hangi ilacı satın almam veya kullanmam gerektiğini söylüyorlardı. Fakat gerçekten hastalandığım ve bir doktora ihtiyacım olduğu zaman gerçekten zordu. Erasmus Ofisi'ne gidip ne yapmam gerektiğini sormalıydım ve bana Üniversitede sana yardımcı olabilecek bir doktor var dediler, fakat aslında o kadar zordu ki eve gidip normal hapları almaya karar verdim.

6.7. Genç Kadınlar ve Kamu Alanları

Kadın katılımcıların çoğunluğu yaşamakta oldukları şehrin bazı bölgelerinde yürürken kendilerini güvende hissetmediklerini, bu durumun kendilerini bu bölgelerden, özellikle gece veya zayıf aydınlatma olduğu zamanlarda, uzak durmaya ittiğini söylediler. Bir diğer sorun sokaklarda dik dik dikmek, laf atmak ve takip etmek gibi cinsel taciz idi. Hiçbir katılımcı bu konuda koordinatör veya ev sahibi kurumla konuşmamış, hepsi zamanla alışmışlar veya yollarını değiştirmek, yere bakmak veya bazı durumlarda giyinme şekillerini değiştirmek gibi farklı stratejiler benimsemişler.

- Gitmenin uygun olmadığı yerleri tam olarak biliyordum, ve bir kadınsan, örneğin gece, oraya tek başına gitmekten kaçınırsın. (...) Güvenli bir yer

olmadığını biliyorsan yapılacak en iyi şey oraya hiç gitmemektir.

- Burada da aynı hissediyorum, ama aslında bazı yerler var... Kendimi güvende hissetmiyorum değilim, ama bir kadın olarak rahat hissetmiyorum. Örneğin, Martim Moniz'de bu deneyi yaptım. Gün içinde bile yalnız yürüyordum ve herkes bana bakıyordu, erkekler bana dik dik bakıyordu. Bir kız arkadaşla yürüdüm, herkes gözünü bize daktı. Bir erkek arkadaşla yürüdüm, kimse farkına bile varmadı (güler). Yani durum kendimi sadece güvende hissetmemek değil, tüm erkeklerin gözlerinin üzerimde olmasından rahatsız oluyorum.
- (Otobüste) Örneğin, kızıyla birlikte olan bir adam takıntılı bir şekilde bana baktı ve "ne yapıyorsun? Nerelisin?" diye sordu. Sonuçta kasıtlı olarak her zamanki durağımda inmeme seçtim, çünkü fazla saldırgan olduğumu düşündüm. (...) Biraz şüpheli idi.
- (...) gece yürümediğim bazı sokaklar var. Burada Portekiz'de çok daha fazla laf atma var, insanlar yabancı kadınlarla konuşma, ilgi gösterme konusunda daha saldırgan. Almanya'da pek sık olmaz. (...) Başlangıçta kendimi çok güvensiz ve rahatsız hissetmeme neden oldu, şimdi bir tür alıştım, gece nereye gitmeyi, nereye gitmemeyi öğrendim.
- Kendimi güvende hissetmediğim yerlerden uzak duruyorum. Örneğin, orada oturuyorum ve evime gitmek için şu sokaktan geçmem lazım, ve bana gece o sokaktan tek başına geçmememi söylediler. Ben de daha çok arabanın geçtiği diğer yoldan gitmeye çalışıyorum.

“(...) gece yürümediğim belli sokaklar var”

6.8. Hareketlilik İçeriği ve Lojistik Temelli Sorunlar

Katılımcıların yurtdışındaki sürelerinde karşılaştıkları ana sorunlardan biri hareketlilik programlarının içeriği ve lojistik temelli sorunlardı. Avrupa Gönüllü Hizmetleri ve Erasmus yurtdışında öğrenim hareketlilik programlarının katılımcılarından bazıları hareketlilik içeriğinden tatmin olmuş değildi. AGH gönüllülerinden bazıları AGH programının günlük aktivitelerinin veya gönüllünün görevlerinin açık olmadığını, ev sahibi kurumdan yeterli destek ve rehberlik almadıklarını belirttiler. Bu katılımcılar sonuç olarak projelerinin iptal edilmesi korkusuyla bu sorunları ev sahibi organizasyonla konuşmama eğiliminde idiler.

Erasmus yurtdışında eğitim hareketlilik programının hem gelen hem de giden katılımcıları için ana sorun başta seçtikleri derslerin çoğunluğunun İngilizce olmamasıydı. Dolayısıyla birçok Erasmus öğrencisi dil engeli yüzünden derslerden ayrıldılar ve genelde Erasmus öğrencilerinin gittiği kursları seçtiler. Onların görüşüne göre bu durum yerel öğrencilerle tam entegrasyonlarını engelledi.

Lojistik temelli sorunlarla çoğunlukla ilk defa katılanlar karşılaşıyorlardı. Daha önce hareketlilik deneyimi olan katılımcılar, uyum sağlama ve iletişim konularında ilk hareketlilik deneyimini yaşayan katılımcılardan daha az sorunla karşılaşmıştı. Katılımcıların genel düşüncesi, başlangıçta kalacak yer, iletişim ve ev sahibi ülkeye uyum sağlama konularında sorun yaşasalar da yeni çevrelerine kısa zamanda alıştıkları yönünde idi.

AGH gönüllüleri de, Erasmus öğrenci hareketlilik programı katılımcıları da, hareketlilik programına

bağlı sorunlarla ilişkili olarak genç insanlar, ve özellikle kadın katılımcılar için bir destek mekanizması olması gerektiğini düşünüyorlar. Bir mekanizma olmayınca katılımcılar sorunlarla ilgilenmemeyi seçiyorlar.

- Gönüllüler için açık bir zaman planı yoktu. Kurum hazırlıksız, düzensiz ve profesyonellikten uzaktı. Gönüllüler süpervizörlerle aynı evde yaşıyorlardı. Onlarla dengeli, profesyonel bir ilişki kuramadık.
- Projemin açık bir zaman planı yoktu. İnisiyatifli alıp başka aktivitelere katılmak durumunda kaldım. Bana yeterli yönlendirme veya eğitim verilmedi. Beni gönderen kurum veya Türkiye Ulusal Ajansı ile temas kurmayı düşündüm ama projemin iptal edilmesinden korktum. Bu benim Erasmus+ Hareketlilik programlarından yararlanabilmem için tek şansımды o yüzden şikayet etmedim ve ev sahibi organizasyonumla projenin geri kalanında ortak bir nokta bulmaya çalıştım.

“Bütün kursların İtalyanca olduğunu bilmiyordum.”

6.9. Pozitif Deneyimler

Hareketlilik süresinin, her ne kadar her zaman sorunlar ve zorluklardan arınmış değilse de, olumlu yönleri de vardır. Genelde katılımcılar AB hareketlilik programlarındaki deneyimlerinin olumlu olduğunu, ve ileride tekrar katılmaya istekli olduklarını belirttiler.

Bireysel görüşmeler ve odak gruplarından üç ana konu belirledik: gönüllülük deneyimi, sosyalleşme ve kişisel gelişim.

- Ben kurumdan gerçekten hoşlanıyorum, ofisteki insanlardan da gerçekten hoşlanıyorum, ve burada gerçekten desteklendiğimi hissediyorum, sadece fikirlerim de olsa, yeni birşey başlatmak da istesem, bundan hoşlanıyorum. Ve aynı zamanda, kendi ülkemde olduğundan daha çok evimde hissediyorum

kendimi.

- Sanırım toplumsal katılımçılığın en iyi anını yaşıyorum. Gerçekten ne yapmak istediğimi anladım, insanlara yardım etmek, onlarla çalışmak. (...) İlk kez yerel yetkililerin nasıl bir dernekle çalışabildiğini, ve derneğin yerel yetkililerle çalışmaktan mutlu olduğunu gördüm.
- Benim için akademik kısım çok iyi geçti. (...) Orada gerçekten birçok şey öğrenmekte olduğumu hissettim.
- Benim için yurtdışına gittiğimizde dostlarımızı ve ailelerimizi geride bırakıyor olduğumuzu, ama aslında bunun kan bağıımız olmayan ve ömür boyu hayatınızda kalabilecek olan başka aileler bulmak için bir fırsat olduğunu vurgulamak çok önemli. Benim için en iyi deneyimlerden biriydi.
- Dünyanın her tarafından dostlar edinmek, tamamen farklı bir görüş açısına sahip oluyorsun.
- Yolculuk edebilmek... (...) Biraz kendi dünyamdan çıkabilmek, benim için muazzamdı, şahaneydi.
- Bir birey olarak her alanda büyüdüm. Politik farkındalık kazandım.
- Gelmeden önce sadece Fransızca konuşuyordum, ama şimdi daha fazla İngilizce de konuşabiliyorum.

Vurgulamaya değecek bir diğer nokta, görüşülen LGBTİ+'ların hemen hepsinin AB hareketlilik programlarıyla ilgili olumlu deneyimlerden söz etmiş ve hikayeler anlatmış olmalarıdır.

“Yapabilsem tekrar yaparım”

- Bir Erasmus öğrencisi ve biseksüel olmak sorun değildi. Deneyimimin çok iyi olduğunu (...) söyleyebilirim. Ancak, ülkeye bağlı, ben İspanya'da idim.
- (Ben homoseksüel bir kadınıym) ve AGH'mi (...) birkaç yıl önce yaptım. Ev sahibi kurumumuda yaklaşık herkese eğilimimi açıklamıştım. Aslında korkmuyordum, (ama her zaman) zihnimin gerisinde (...) gerçekten homoseksüel bir görünüşüm olduğu ve

(yabancı) bir ülkede yalnız olduğum vardı. Zaman zaman iş arkadaşarımdan bile homofobik (...) ve zalim ifadeler duymuştum, ama (asla) gerçekten ciddi (birşey) olmadı.

- (Bir lezbiyen olarak) ilk açıklamam ilk Gençlik Değişimim (...) sırasında idi. Kimse benimle ilgili birşey bilmiyordu, (aynı zamanda) bazı gey gençler de vardı. Kendimi güvenli bir yerdeymişim gibi hissediyordum. Gerçekten iyi geçti.*
- (Gençlik Değişimindeki ve Eğitimlerdeki) insanların açık fikirli olmaya eğilimli olduklarını düşünüyorum. Ben her zaman yönelimimi açıklıyorum, (çünkü) hemen herkesin beni olduğum gibi kabul ettiğini hissediyorum, ve (eğer) birisi kabul etmiyorsa (...) ortam her zaman güvenli ve dostça.*
- Ben eşcinselim, ve Erasmus sırasında veya projelerde (hiç) sorun yaşamadım. Sadece (...) arkamdan dedikodular (...) bazen. Ama ne yazık ki bir trans bireyin (...) aynı fırsatlara (...) veya aynı pozitif deneyime erişebileceğini (sanmıyorum).*
- Ebeveynlerime gey olduğumu erasmus sırasında açıkladım. Hayatımda kendi bedenimde kendimi ilk kez iyi hissettiğim andı, (başka bir Erasmuslu ile) bir ilişkim vardı. Kendimi güçlenmiş (...) hissediyordum. Onlara Facebook'tan mesaj atıp (...) gey olduğumu (...) açıkladım, ve nihayet bunu onlara söyleyebilmişim.*

6.10. Toplumsal Cinsiyet Anaakımlaştırma Stratejileri için Öneriler

Bu çalışmanın ana hedefi, ayrımcılık durumlarını önleme ve bu durumlarla karşılaşıldığında destek verme mekanizmalarının geliştirilmesine olanak sağlayacak veri ve ifadeler toplamak, ve bu yolla genç kadınların ve LGBTI+ gençlerin değişim programlarında edindikleri deneyimlerin kalitesini arttırmaktır. Bunu göz önüne alarak aşağıdaki iyileştirme gereği bulunan konulara dönüyoruz: ev sahibi kurum veya üniversiteden destek; aktivite anlaşması; maddi destek; denetim ve kalite standartları; destek ağı; dil kursları; mentörlülük; ve toplumsal cinsiyet sorunları.

Ev sahibi kurum veya üniversiteden destek konusunda, katılımcılar kurum çalışanlarının gönüllülerin entegrasyonu ve denetimine yönelik becerilerine yatırım yapmanın yanı sıra, gönüllülerin hareketlilik deneyimleri sırasında uygun bir şekilde yönlendirebilmeleri için daha fazla zaman ve diğer gerekli araçların sağlanması gerekliliğini vurguladılar. Dahası, ilk karşılama, oryantasyon aşamasında ev sahibi ülkenin sosyal dinamiklerinin sunulması için daha fazla yatırım yapılması önerildi.

- Kurumlar açısından eksik olanın gönüllülere sürekli ve yakın destek verilmesi için zaman olduğunu düşünüyorum, ve ayrıca, çoğu zaman ben dahil olmak üzere gönüllülerle çalışan insanların bakış açısından, bunu yapacak strateji ve yeterlilik olmadığını düşünüyorum. (...) Örneğin, motivasyon eksikliği durumlarıyla başa çıkmak, gönüllüler arasında çatışmalar, gönüllülerin neden hoşlandıkları, neler yapmak istedikleri, neleri yapmasını bildikleri hakkında belirsizlik durumları, hatta gönüllüler tarafından saygısızlık durumları (gençlik çalışanı)*

- Bir kişiyi yönlendirmek başlı başına bir iş. Bir insan eğitimde veya gönüllü bir işte ise, gerçekten yönlendirmeye gereksinim duyar. Bütün bunun amacı beceri kazanmanı sağlayacak bir deneyime sahip olmak, ve bence kontrol eksikliği var. (...) Gönüllü almaya hazır olmayan pek çok kurum olduğunu düşünüyorum.
- Ofistekilere AGH gönüllülerine daha fazla zaman ayırabilmeleri için daha fazla zaman vermek istiyorum. Çünkü bazen birşey istiyorlar veya sana bir görev vermek için seninle konuşmak istiyorlar, ama sana görev verecek zamanı dahi bulamıyorlar.
- Sanırım oryantasyon aşamasında daha fazla yatırım yapması gereken ülkeler var. Sosyal dinamikleri öğrenmek ilginç olurdu.

Katılımcılar tarafından işaret edilen ana sorunlardan biri, yapmayı bekledikleri aktivitelerle aslında yapmak durumunda kaldıkları aktiviteler arasındaki tutarsızlık idi. Bazı durumlarda katılımcılar kendilerine verilen hiçbir görev veya sorumluluk olmadığı için bilgisayar karşısında çok fazla zaman geçirdiklerini ifade ettiler. Bir katılımcı, ev sahibi kurumda yapacak hiçbir şey olmadan günde sekiz saatten fazla zaman geçirdiğini bildirdi. Bu bağlamda katılımcılar çalışma saatlerinin azaltılmasını, ve çalışma programları açısından ev sahibi ve koordinatör örgütleri tarafından daha fazla esneklik gösterilmesini önerdiler.

- Başlangıçta bana bir okula gideceğimi ve psikoloğa konuşma terapisinde yardım edeceğimi söylediler. Benim geçmişim konuşma terapisi. (...) Zamanımı harcıyorum ve oturuyorum. Ve günün sonunda hiçbir şey yapmamaktan yorulmuş oluyorum. Enerjimi, zamanımı, sınırlarımı ziyan ediyorum. Durumu değiştirmeye çalışıyorum, ama değişmiyor. (...) Sanki evleniyorsun, ama o kişiyi sevmiyorsun. Ama bir yıl boyunca o kişiyle yaşamak zorundasın ve o kişi için ne

yapman gerektiğini anlayamıyorsun.

- Sekiz saat oturup hiçbir şey yapmamak bana göre değil. Bu durum beni öldürüyor. Ve sanırım daha esnek olabilirler, ‘Tamam, bu kişi zaten Facebook’ta sürekli. Gidip Lizbon’da bir kahve içebilir.’ Çünkü bu kendi çapında daha zenginleştirici, ve AGH gerçek bir iş gibi olmamalı.
- Aynı zamanda, çalışma saatleri. Sanki gönüllü değilim, burada çalışıyorum.

Daha fazla maddi destek gereği neredeyse bütün katılımcılar tarafından vurgulandı.

- Eksik olan tek şey gerçekten bürokratik ve maddi kısmıydı. Oradaki karşılama çok iyiydi ve herşey iyi gitti.
- Erasmus düzeyinde, staj hareketliliğinde daha fazla destek vermeleri gerekirdi. Herkes için eşit bir fırsat olmalı. (...) Herkese eşit destek sağlanmalı.

İyileştirmeye gerek olan bir diğer konu ulusal ajanslar tarafından denetimler ve kalite standartları idi. Bir görüşmeci aynı zamanda gönüllülerin değerlendirme raporunun yanı sıra deneyimlerini bildirecekleri başka kanallar da olmasını önerdi.

- Projeniz olmayınca veya yöneticiniz size cinsel tacizde bulununca Ulusal Ajans’ın hiçbir şey yapmaması gerçekten üzücü. (...) Daha çok şikayet olduğunu gerçekten biliyorum, ama hiçbir şey olmadı.
- Ulusal Ajans’ın özellikle birçok gönüllü gönderen ve alan kuruluşlarla daha dikkatli olması gerekir, çünkü kötü bir zaman geçiren birçok insan var. (...) Kamu (Avrupa) parasıyla çalışıyorlar ve cevap vermek zorundalar.
- Bir gönüllüye ev sahipliği yaparken ev sahibi kurumun uymak zorunda olduğu standartları açıkça tanımlamak gerekir. Bu bağlamda, gönüllünün tek

kişilik bir odası olmalı, yemek için belli miktarda para olmalı. Şimdi olduğu şekilde, bu ev sahibi organizasyonun yorumuna kalmış, ve bazıları programı kötüye kullanıyor. Dolayısıyla gönüllüler oraya vardıklarında uygun şartlara sahip olmaları için daha çok standart olmalı, şimdi bunun pek de olduğunu düşünmüyorum. Ve aynı zamanda, gönüllülerin de daha çok bilgilendirilmesi gerekir. Çünkü sıklıkla gönüllüler programın nasıl çalıştığını veya haklarının neler olduğunu ya da kurumun ne kadar para aldığını bilmiyorlar. Bu şeffaf değil. (gençlik çalışanı)

- *Eğer insanlar olumsuz deneyimlerini paylaşmak istiyorlarsa belki ihtiyaçları olduğunda hiç destek alamadıklarını söyleyecekleri yer rapor olmamalı. Belki başka kanallar, deneyimlerini paylaşmak için başka yollar olabilir.*

Birçok katılımcı bir destek ağının ve sosyalleşme alanlarının yokluğunu paylaştı. Bazen daha çok aidiyet hissetmek için Erasmus Öğrenci Ağına başvurular. Bu bağlamda, stajyerler ve AGH gönüllüleri için bir destek ağının oluşturulması bu sorunu cevaplayabilir.

- *Bir stajyer olarak çok daha izole edilmişsiniz, çünkü bir gönderici ve bir ev sahibi kurumunuz var, ve hepsi bu: (...) Birçok stajyer için haklarının ne olduğunu çözümlenmek çok zor.*
- *(...) çok iyi arkadaş olduğum bir kişi hariç, başka yakın ilişki kuramadım, çünkü benzer kafa yapısına sahip ya da benim endişelerimi paylaşan insanlar bulamadım. Kendi ağımı bu bağların dışından bulmak zorunda kaldım, ancak zor idi.*
- *Biz Erasmus olmadığımız halde Erasmuslarla vakit geçiriyorduk. Erasmus Öğrenci Ağı pekçok etkinlik organize ediyordu, biz de onlara giriyorduk ve hiç engellenmedik.*
- *Sanırım başka gönüllülerle tanışmak, ilişkiler kurmak*

için daha fazla etkinlik yapılması önemli. Başlangıçta sadece iki tane vardı, başka olmadı. Bazen daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum.

Dil kurslarına ve mentörlük kısmına daha fazla yatırıma da işaret edildi.

- *Dil konusuna isteyenler için daha fazla yatırım olabilir sanırım. (...) Bu kadar basit ve resmi olmayan bir şekilde verilmemeli.*
- *Sanırım mentörlük, yani yerel topluma girebilmek için bir rehber olması, pek iyi iş görmedi. Onların ulaşabildikleri bilgilerin hiç yeterli olmadığını anladık, bizim gönüllüler olarak aldığımız eğitim ile onların orada mentör olarak aldıkları eğitim arasında büyük bir boşluk olduğunu anladık.*
- *Aynı zamanda, uygun destek yokluğu, uygun bir öğretmen ve mentöre sahip olmak, teoride olması gerektiği gibi, önemli. Kime başvurmak gerektiğini bilmek gibi...*

Ayrılıştan önceki eğitimlerde ve varış sonrası eğitimlerde toplumsal cinsiyet perspektifinin tanıtılması, öğretmenler arasında en az bir kadının bulunması, cinsiyet basma kalıplarının bozulmasına yönelik pozitif eylemler, koordinatör ve ev sahibi kurumların toplumsal cinsiyet eşitliğine daha güçlü adanmışlığı, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve cinsel şiddet konularıyla nasıl başa çıkılacağı ve acil durumlarda kime başvurulacağı konularında daha fazla bilgi gibi, toplumsal cinsiyet konuları ile ilgili bazı öneriler vardı.

- *Bu eğitimlerde (ayrılış öncesi) kültürlerarasılık, tolerans, başka kültürler konularında odaklanıyorlar, fakat toplumsal cinsiyet perspektifi yok. Toplumsal cinsiyet eşitliği konulu bir projeye gitmediğim sürece bu konuda hiçbir şey duymuyorum.*
- *Varış öğretmenleri arasında her zaman bir kadın olmalı. Bu nedenle (cinsel taciz) konusunda*

konuşmayı düşünmeye başladım.

- *Belli bazı projelerde, ana okulu gibi, her zaman kızlar arıyorlar. Orada hiçbir zaman bir erkek yok. Bu mantıklı değil.*
- *Belki kurumlar daha fazla zaman ayırmalı veya mülakatlar yapmalı, çünkü bazen bazı hikayeler duydum, bir erkeğin birçok kızla yaşadığı ve süper maço olduğu, pek hoş davranmadığı, kadınları eşit olarak görmediği bazı durumlar varmış. (...)* Gönüllüleri seçmek için daha fazla zaman ayırım.
- *Bununla başa çıkmak konusunda nereden destek istiyeceğim konusunda bilgiye ihtiyacım olduğunu düşünüyorum, bu gibi şeylerle ilgilenen kurum veya kuruluşlar gibi, onlarla konuşabilmem veya birine danışabilmem için. (...)* Ev sahibi kurumun bu konuyla nasıl başa çıkılacağı konusunda kapasitesi veya hatta farkındalığı olmayabilir, böylece bu öyle devam edebilir. (gençlik çalışanı)

Katılımcılar toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve cinsel taciz ile ilgili mahrem sorunları paylaşacak olan genç insanları ciddiye alacak bir mentör veya “güvenli bir kişi” olmasını tercih ettiklerini belirtiyorlar.

Paydaşlar aynı zamanda AB hareketlilik programlarıyla çalışan kuruluşların farklı kültürel ortamlardan insanlarla çalışma yeterliği bulunan bir mentör çalışmalarını önerdiler. Hareketlilik programı uygulayıcıları bir ayrımcılık durumu ile başa çıkacak gerekli becerilere ve bilgiye sahip olmadıklarını düşünüyorlar. Bunun sonucunda öğrencilere veya gönüllülere, özellikle kadın öğrencilere, cinsel taciz veya cinsiyet ayrımı durumlarında sağlıklı psikolojik destek sağlayamıyorlar, çünkü toplumsal cinsiyet konularına kurumsal yaklaşımlar bulunmuyor.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsel taciz konularında yeterli eğitim veya kursların yokluğu, katılımcılara

göre iyileştirilmesi gereken bir diğer boyuttu. Bir katılımcı, bir erkek öğrencinin sınıf arkadaşını taciz ettiğini ifade etti. Erkek sınıf arkadaşları ve ev sahibi üniversite bu olayı ciddiye almadı. Daha çok “kültürel farklılıklardan doğan bir yanlış anlama” olarak algılandı ve tacizciye karşı hiçbir eylem yapılmadı.

Bir paydaş, ülkeler arasındaki birçok farklı kültürel kodlar nedeniyle hareketlilik katılımcılarını kültürel olarak hazırlamak üzere oryantasyon programlarına yararlı ipuçları dahil ettiklerini söyledi. Bu katılımcıların ev sahibi ülkeye uyum sağlamalarını kolaylaştırıyordu. Genelde, katılımcılar hareketlilik programlarını uygulayan kurumların toplumsal cinsiyet stratejileri geliştirmeleri ve katılımcılar ve çalışanlar için eğitimler organize etmeleri gerektiğini düşünüyorlardı.

- *Kurumlar toplumsal cinsiyet sorunlarına yapılandırılmış şekilde yaklaşmalılar. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve LGBTİ+ hakları için birimler oluşturmalılar.*
- *Kadınlar hareketlilik programlarına daha girerken engellerle karşılaşılıyorlar. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ile ilişkili konularda danışmanlık hizmeti almalılar. İçlerini dökebilecekleri ve onları ciddiye alacak güvenli bir kişi olmalı.*
- *Bazı insanlar hala feminist olmanın kötü bir şey olduğuna inanıyorlar. Bunu değiştirebilmek için toplumsal cinsiyet konuları sadece hareketlilik programlarında değil, liselerde de zorunlu bir ders olmalı.*

SONUÇ

AB hareketlilik programları Avrupa'da eğitim, öğrenim, gençlik ve sporu destekler. AB Hareketlilik Programları bir yandan birçok genç insanı Avrupa'nın her yanında hareketlendirir ve onlara fırsatlar ve çeşitli faydalar sağlarsa da, öte yandan katılımcı genç insanlar, özellikle genç kadınlar ve LGBTİ+, hareketlilik sürelerinde toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık dahil üzere çeşitli sorunlarla karşılaşmaktalar.

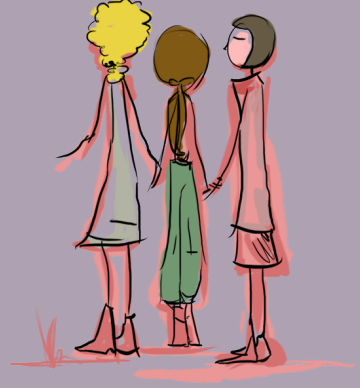
Avrupa Hareketlilik Programlarında Toplumsal Cinsiyet Perspektifi Projesi hareketlilik süresinde karşılaşılan toplumsal cinsiyet ilişkili sorunlara ve zorluklara ışık tutmayı amaçlamaktadır; aynı zamanda genç kadınları ve LGBTİ+ gençleri, ihtiyaçlarını ve beklentilerini göz önüne alarak ulusal ve uluslararası dayanışma mekanizmaları ile güçlendirmeyi hedeflemektedir. Mevcut çalışma, bu projenin Durum Raporu, hareketlilik deneyiminin az incelenmiş bir yönünü, yani özellikle genç kadınların ve genç LGBTİ+'ların karşılaştığı toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve cinsel şiddeti araştırmış olmanın sonucunda avrupa hareketlilik programlarının sürekli iyileştirilmesine bir katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Rapor, dört farklı ülkede (Yunanistan, İtalya, Portekiz ve Türkiye) beş farklı şehirde gerçekleştirilen birincil araştırmanın bulgularını sunmaktadır. Programların ana yararlanıcıları olduklarından ve hareketlilik deneyiminin görünmeyen yanları hakkında bilgi verebildikleri için katılımcıların ifadelerinin büyük değer taşıdığını düşünüyoruz.

Araştırmamız genç kadınlar ve LGBTİ+'lar tarafından karşılaşılan bazı önemli sorunları ve zorlukları ortaya çıkardı. En önemli sorunlardan birinin, katılımcıların çoğu durumda toplumsal cinsiyet ayrımcılığını tanımamaları yani toplumsal cinsiyet farkındasızlığı

olduğu anlaşıldı. Önceki bölümde özetlendiği gibi, toplumsal cinsiyet farkındasızlığı katılımcıların eğitiminde bir toplumsal cinsiyet perspektifinin tanıtılmasını gerektirmektedir. Aynı zamanda genç kadınların ve LGBTİ+'lerin cinsel taciz ve saldırı olaylarını bildirmekte, toplum içerisindeki hegemonik cinsiyetçi tavırlar ve inançlar nedeniyle zorlandıkları da anlaşılmıştır. Kendilerine inanılmayacağını veya ciddiye alınmayacaklarını düşünmekte ve cinsel şiddet durumlarında kendilerini güçsüz hissetmektedirler. Bu nedenle, katılımcıların kolayca başvurabilecekleri birisinin bulunması çok önemlidir. Bu bulgu, AB organlarından gençlik örgütlerine kadar bütün politika oluşturma ve politika uygulama düzeylerinde toplumsal cinsiyet anaakımlaştırmanın önemini gözler önüne sermektedir.

Birincil araştırmanın sonucunda ortaya çıkan diğer önemli konular, destek mekanizmalarının yetersizliği, hareketlilik programlarının açık olmayan veya yanlış yönlendirici içerikleri, dil, kalacak yer ve lojistikle ilgili sorunlar ve yetersiz para yardımı nedeniyle ortaya çıkan finansal sorunlar idi. Bu sorunları çözmek ve hareketlilik süresinin deneyimini iyileştirmek için katılımcılar denetleme mekanizmalarının oluşturulmasını önerdiler.

Kısacası, birincil araştırma AB hareketlilik programlarının etkisini arttırmak amacıyla hedef grupların ihtiyaçlarını ve beklentilerini inceledi, ve hedef grupların yolculuk ettikleri ülkelerde karşılaştıkları sorunları ve ayrımcı uygulamaları ortaya çıkarmaya çalıştı. Birincil araştırmanın ana sonucu olan Durum Raporu, bu ayrımcı uygulamalara karşı engelleyici öneriler ile güvenilir çözümler ve mekanizmalar geliştirme konularındaki tartışmalara katkı sağlamayı öngörmektedir.

KAYNAKÇA

Becker, Julia C. and Janet K. Swim (2011) "Seeing the Unseen: Attention to Daily Encounters With Sexism as Way to Reduce Sexist Beliefs", *Psychology of Women Quarterly*, 35(2): 227-242.

Bryman, Alan (2012) *Social Research Methods*, Oxford: Oxford University Press, 4.ed.

Cihangir, S., Barreto, M. and Ellemers, N. (2010) "The dark side of ambiguous discrimination: How state self-esteem moderates emotional and behavioural responses to ambiguous and unambiguous discrimination" *British Journal of Social Psychology*, 49:155-174.

Collins, Patricia H. (2015) "Intersectionality's Definitional Dilemmas", *Annual Review of Sociology*, 41: 1-20, doi:10.1146/annurev-soc-073014-112142.

Connell, Raewyn (1987) *Gender and Power*, Cambridge: Polity.

Connell, Raewyn (2009) *Gender in World Perspective*, Cambridge: Polity.

Council of Europe (1998), *Gender Mainstreaming: Conceptual Framework, Methodology and Presentation of Good Practices*, Strasbourg.

Council of Europe (2017a), "Istanbul Convention", <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/about-the-convention> on 28.06.2017.

Council of Europe (2017b) "Gender mainstreaming at the Council of Europe" <https://www.coe.int/en/web/genderequality/gender-mainstreaming-at-the-council-of-europe>, accessed on 28.06.2017.

Davis, Kathy, Mary Evans and Judith Lorber (2006) *Handbook of Gender and Women's Studies*, London: Sage.

ECOSOC (1997) Gender Mainstreaming - Extract from Report of the Economic and Social Council for 1997 (A/52/3, 18 September 1997).

European Commission (2015a), Strategic Engagement for Gender Equality 2016-2019, ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/.../160111_strategic_engagement_en.pdf.

European Commission (2015b), Joint Staff working Document Gender Equality and Women's Empowerment: Transforming the Lives of Girls and Women through EU External Relations 2016-2020, Brussels, 21.9.2015.

European Commission (2017a), "Gender Equality", <http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/#>, accessed on 30.06.2017.

European Commission (2017b), "Erasmus+", https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/node_en.

European Commission (2017c) *Report on Equality between Men and Women in the EU*, ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=43416.

EACEA (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency) (2017), "Erasmus+", https://eacea.ec.europa.eu/erasmus-plus_en.

European Institute for Gender Equality (EIGE) (2017), "Gender Awareness", <http://eige.europa.eu/rdc/thesaurus/terms/1147>, accessed on 11/08/2017.

Hoskyns, Catherine (1996) *Integrating Gender:*

Women, Law and Politics in the Avrupa Birliği, Verso.

Jagose, Annamari (1996) *Queer theory an introduction*, New York: New York University Press.

Krueger, Richard A. (2002) “Designing and Conducting Focus Group Interviews”, <http://www.eiu.edu/ihec/Krueger-FocusGroupInterviews.pdf>.

Mazey, Sonia (2002) “ Gender Mainstreaming Strategies in the EU: Delivering on an Agenda?”, *Feminist Legal Studies*, 10: 227–240.

Numhauser-Henning, Ann and Sylvaine Laulom (2012) *European network of legal experts in the field of gender equality harassment related to sex and sexual harassment law in 33 european countries discrimination versus dignity*, European Commission Directorate-General for Justice Unit just/d1equal treatment legislation EU 2012.

RAY (Research-based Analysis and Monitoring of the Youth in Action Programme) (2013) *A study on the effects of participation in a Youth in Action project on the level of competences*, <http://www.researchyouth.eu/research-results-publications>.

Rabiee, Fatemeh (2004) “ Focus-group interview and data analysis”, *Proceedings of the Nutrition Society*, 63:655–660.

RAY (2017) *Exploring Erasmus+: Youth in Action Effects and outcomes of the ERASMUS+: Youth in Action Programme from the perspective of project participants and project leaders*, <http://www.researchyouth.eu/results-erasmus-youth-in-action>.

UNHCR (1998) Gender mainstreaming: *Conceptual framework, methodology and presentation of good practices Final Report of Activities of the Group of Specialists on Mainstreaming* (EG-S-MS), Section on Equality between Women and Men, Directorate of Human Rights, <http://www.unhcr.org/3c160b06a.pdf>.

UN Women (2017a) “ Gender mainstreaming”, <http://www.unwomen.org/en/how-we-work/un-system-coordination/gender-mainstreaming>, accessed on 28.06.2017.

UN Women (2017b) Youth leap into gender equality un women’s youth and gender equality strategy: empowered young women and young men as partners in achieving gender equality, <http://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2017/5/youth-leap-into-gender-equality>.

Walby, Sylvia (2003) Toplumsal cinsiyet kaynaşması: Productive tensions in theory and practice, University of Leeds Contribution to ESRC Toplumsal cinsiyet kaynaşması Seminars, 2003-4, <http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/SHS/pdf/Gender-Mainstreaming.pdf>.

Walby, Sylvia (2011) *Future of Feminism*, Cambridge: Polity.

Walby, Sylvia ve diğerleri(2017) *The Concept and Measurement of Violence against Women and Men*, Bristol: Policy Press.

EK 1: Odak Grubu Soruları (gençler için)

- Başlangıçta kendilerini tanıtmalarını istediğimizde onlara katılmış/katılmakta oldukları hareketlilik programından da söz etmelerini de isteyebiliriz (program, ülke, kalma süresi).
- Bu proje çerçevesinde ne tür bir aktiviteye katıldınız? (kısa dönem – uzun dönem, Erasmus Stajyerliği, AGH?)
- Avrupa Programları tarafından finanse edilen bir hareketlilik aktivitesine ilk katılışınız mıydı? (Gençlik Programı, Youth in Action, Erasmus+)?
- Bu programa katılmaya nasıl karar verdiniz?
- Katılım nedenleri (Bu hareketlilik programına katılmakta ana motivasyonunuz ne idi?)
- Bu ülkeye varışınızı tarif edebilir misiniz? (Sizi havaalanında/tren istasyonunda karşılayan oldu mu? Kalacağınız yere nasıl ulaştınız?)
- Kalacağınız yeri nasıl buldunuz?
- Kentte yolunuzu nasıl buldunuz? (Bir harita var mıydı/kullandınız mı? Toplu ulaşımı kullandınız mı? Toplu ulaşım için indirim alabildiniz mi ?)
- Karşılaştığınız sorunlar nelerdi? Hareketlilik sürenizde karşılaştığınız sorunlar hakkında bize bilgi verebilir misiniz?
- Kaldığınız süreyi düşünün ve bize en zor zamanlarınızı/anılarınızı anlatın.
- Deneyiminizi düşünün. Ne çok iyi gitti?
- Deneyiminizi düşünün. Ne çok kötü gitti?
- Acil bir durumda nereye gideceğinizi/kimi arayacağınızı biliyor muydunuz?
- Bir kadın/LGBTİ+ olarak o ülkenin vatandaşı olmayan birinin sağlık/eğitim/özellik haklarınızı biliyor muydunuz?
- Ülkenin, örneğin sağlık sistemi, sigorta gibi konularda, vatandaş olmayanlarla ilgili yönetmeliklerini biliyor muydunuz?
- Kendinizi güvende hissettiniz mi?
- Nasıl arkadaş edindiniz/sosyalleştiniz?
- Toplumsal cinsiyet kimliğiniz nedeniyle ayrımcılığa uğradığınızı düşündünüz mü?
- Hareketlilik dönemlerinde gençlere destek konusunda neyin eksik olduğunu düşünüyorsunuz?
- Toplumsal cinsiyet konularında neyin iyileştirilmesi gerekmektedir?
- Ziyaret ettiğiniz ülkede yaşamınızı ne iyileştirdi?
- İdarenin sizde olduğunu ve hareketlilik dönemini iyileştirecek bir değişiklik yapabileceğinizi düşünün. Ne yaptınız?
- Eğer bir arkadaşınızı bu hareketlilik programına katılmaya davet ediyor olsanız davetiyede ne derdiniz? (Tavsiye eder miydiniz? Önerileriniz/ uyarılarınız neler olurdu?)
- Eğer isterseniz, ilerisi için yararlı olabilecek ek bilgi, gözlem, yorum ya da önerilerinizi vermenizi rica ederiz.

EK 2: Odak Grubu Soruları (paydaşlar için)

Paydaşları davet ettiğinizde, onlara aşağıdaki konular hakkında bilgiye ihtiyacınız olduğunu söyleyebilirsiniz:

- Son bir yılda bu programlara kaç kadın/erkek katıldı?
- Organizasyonunuz tarafından gönderilen ve/veya ev sahipliği yapılan gönüllüler/öğrenciler arasında kadınların yüzdesi nedir?

Mülakat sırasında:

- Organizasyonunuzda kadınlara pozitif ayrımcılık uygulanır mı?
- Organizasyonunuza/üniversitenize hareketlilik programı ile gelen genç insanlarla ilk karşılaşmanızın içeriği hakkında bilgi verebilir misiniz?
- Onlarla nasıl iletişim kuruyorsunuz?
- Onların uyum sağlamaları için mekanizmalar var mı?
- Öğrencilerinizden/gönüllülerinizden (gelen/giden) toplumsal cinsiyet ayrımcılık (veya başka bir tür ayrımcılık) hakkında hiç geribildirim aldınız mı?
- Aldıysanız bu durumlara tepkiniz ne oldu?
- Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık, öğrencilerinize/gönüllülerinize (gelen/giden) şiddet gibi zor durumlarla nasıl başa çıkıyorsunuz? Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık/şiddet durumlarında genç insanlara destek olmak için yöntemleriniz/mekanizmalarınız var mı?
- Öğrencilerinize/gönüllülerinize (gelen/giden) toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık veya şiddet uygulandığı bir durumla karşılaşacak olsanız neye gereksinim duyarsınız?
- Hareketlilik sürelerinde genç insanları desteklemek için neyin eksik olduğunu düşünüyorsunuz?
- Toplumsal cinsiyet sorunları konusunda neyin iyileştirilmesi gerekiyor?
- Politika geliştirme konusunda ne önerirsiniz?

EK 3: Sosyo-Demografik Bilgiler

i. Sosyo-Demografik Bilgiler - Yunanistan

Mayıs ve Haziran 2017 arasında 31 kişi ya odak gruplarına ya da kişisel mülakatlara katıldı. Aralarından 28'i son beş yıl içinde AB hareketlilik programlarından birine katılmıştı, ve diğer üçü de paydaş idi. Çoğunluğu Yunan, ve yedisi başka uyruklu, ancak hepsi şu sırada Yunanistan'da yaşamakta ve çalışmakta. 28 katılımcınının 19'u kadın ve 9'u erkek. Hepsinin yaşları 18 – 34 arasında, ve çoğunluğu 18 – 27 grubunda. Çoğunluğu yüksek öğrenim görmüş – 22'si lisans ve/veya yüksek lisans derecesine sahip. Yaklaşık 1/3'ü iki veya daha fazla farklı hareketlilik programına katılmış – çoğunlukla Gençlik Değişim/Eğitim ve üniversitede bir Erasmus. Hepsi tekrar bir Erasmus+ programına katılmaya istekli.

Kadınların hareketlilik programlarına başvurmaları genelde daha olası, ve Yunanistan'da en popüler hareketlilik programı üniversite eğitim sırasındaki Erasmus.

Cinsiyet

28 katılımcınının 19'u kadın, 9'u da erkek.

Yaş

Hepsinin yaşları 18 – 34 arasında olup en kalabalık grup 18 – 27 yaş grubudur.

Eğitim Düzeyi

Çoğunluğu yüksek öğrenim görmüş – 22'si lisans ve/veya yüksek lisans derecesine sahip.

Hareketlilik Deneyimi

Yaklaşık 1/3'ü iki veya daha fazla farklı hareketlilik

programına katılmış – çoğunlukla Gençlik Değişim/ Eğitim ve üniversitede bir Erasmus. Hepsi tekrar bir Erasmus+ programına katılmaya istekli.

ii. Sosyo-Demografik Bilgiler - İtalya

Dört odak grubu sırasında aşağıdakilerle grup mülakatları yapma olanağı bulduk:

- 22/04/2017 tarihinde 6 paydaşla,
- 08/05/2017 tarihinde 5 gençle,
- 01/06/2017 tarihinde 5 gençle,
- 08/07/2017 tarihinde 10 gençle.

iii. Sosyo-Demografik Bilgiler - Portekiz

Mülakatlar sırasında katılımcılara ve odak gruplarına verilen sosyo-demografik bilgi formları kullanılarak toplanan bazı veriler aşağıda verilmiştir:

Cinsiyet

- 21 Kadın
- 2 Erkek
- 1 Non-binary
- 1 Agender

Yaş

Ortalama yaş 27 idi. En genç katılımcı 22 yaşında ve en yaşlı katılımcı 35 yaşında idi.

Eğitim Düzeyi

Katılımcıların çoğunluğu üniversite mezunu idi (n = 18), ve yedi katılımcı yüksek lisans derecesi sahibi idi.

Doğum Yeri

25 katılımcının 12'si Portekiz, 3'ü İspanya ve 10'u başka ülkeler, Almanya, Sırbistan, Bulgaristan, İtalya, Slovenya, Azerbaycan, Cape Verde, Fransa, Macaristan ve Romanya doğumlu idi.

Ebeveynlerin Eğitim Düzeyi

23 cevaptan (üçü boş bırakılmıştı, biri ise vefat etmişti):

- Yüksek Lisans – Anneler (n= 2); Babalar (n= 0)
- Üniversite – Anneler (n= 11); Babalar (n= 8)
- Lise – Anneler (n= 6); Babalar (n= 13)
- Ortaokul – Anneler (n= 1); Babalar (n= 1)

Hareketlilik Deneyimi

Önceden katıldıkları veya katılmakta oldukları Avrupa hareketlilik programları bağlamında, bütün katılımcılar Erasmus+ Programları altında hareketlilik deneyimi yaşamış veya yaşamakta idiler. 15'i Avrupa Gönüllü Hizmeti yapmış veya yapmakta, altısı öğrenci olarak deneyim geçirmiş veya geçirmekte, ve dördü stajyerlik yapmış veya yapmakta idi. Ziyaret yılları 2006 ile 2017 arasında idi (üçü deneyimlerini beş yıldan fazla bir süre önce gerçekleştirmişlerdi), ve ziyaret edilen ülkeler Portekiz (n = 12), İtalya (n = 4), İspanya (n = 3), Fransa (n = 3), Moldova (n = 1), Yunanistan (n = 1) ve Birleşik Krallık (n = 1) idi. Ziyaretin ortalama süresi 8 ay, en kısıtı 3 ay ve en uzununu 12 aydı. 25 katılımcıdan 7'si daha önce en az bir Avrupa Hareketlilik deneyimine sahipti

iv. Sosyo-Demografik Bilgiler - Türkiye (İzmir)

Yaş

Katılımcıların en genci 19 yaşında ve en yaşlısı 33 yaşında idi. Katılımcıların ortalama yaşı 25 idi.

Eğitim Düzeyi

- 18 üniversite mezunu
- 7 yüksek lisans öğrencisi
- 7 üniversite öğrencisi

Hareketlilik Deneyimi

8 katılımcı Türkiye’de Hareketlilik programlarına katıldı, 24 katılımcı Hareketlilik programlarına Portekiz, Fransa, Belçika, Almanya, İtalya Finlandiya, İsveç, Polonya, Litvanya, Malta, Macaristan, Sırbistan, Hırvatistan, Yunanistan, Hollanda Çek Cumhuriyeti ve Slovenya gibi diğer Avrupa ülkelerinde katıldı.

- 8 uzun dönem Avrupa Gönüllü Hizmetleri Gönüllüsü (2 Türkiye’de, 6 Avrupa ülkelerinde),
- 3 kısa dönem Avrupa Gönüllü Hizmetleri Gönüllüsü (hepsi Avrupa ülkelerinde),
- 11 Erasmus öğrenci Hareketlilik programı katılımcısı (5 Türkiye’de, 6 Avrupa ülkelerinde),
- 2 Erasmus öğrenci eğitim programı katılımcısı (ikisi de Avrupa ülkelerinde),
- 2 Erasmus Mundus programı katılımcısı (biri Türk, diğeri yabancı öğrenci),
- 4 gençlik değişim katılımcısı (hepsi Avrupa ülkelerinde)
- 2 gençlik eğitim kursu katılımcısı (ikisi de Avrupa ülkelerinde)

Paydaşlarla bir odak grup çalışması gerçekleştirildi. Katılımcılar arasında Erasmus kurumsal koordinatörü, Erasmus gelen ve giden öğrenci sorumlusu, Erasmus staj sorumlusu, müzik bölümü Erasmus koordinatörü ve eski Erasmus kurumsal koordinatörü bulunuyordu.

v. Sosyo-Demografik Bilgiler - Türkiye (İstanbul)

Görüşmeler sırasında katılımcılara ve odak gruplarına verilen sosyo-demografik bilgi formları kullanılarak toplanan bazı veriler aşağıda verilmiştir:

Yaş

Hareketlilik programı katılımcılarının ortalama

yaşı 26 idi. En genç katılımcı 20 yaşında ve en yaşlı katılımcı 29 yaşında idi.

Cinsiyet

- 16 kadın
- 4 erkek

Eğitim Seviyesi

- 7 üniversite öğrencisi
- 11 üniversite mezunu
- 2 yüksek lisans öğrencisi

Hareketlilik Deneyimi

Odak grupları veya derinlemesine görüşmelerle ulaşılan katılımcı sayısı toplamda 24’tür. 20 kişi hareketlilik programı katılımcıları ve diğer dördü gençlik organizasyonlarından veya yerel yönetimlerden paydaşlardı. Hareketlilik programı katılımcılarının 15’i Türkiye’den, ve ülkelerden İtalya, Fransa, İspanya, Portekiz, Polonya, Almanya ve Bosna-Hersek’i ziyaret etmişlerdi. Beşi Avusturya, Almanya, Fransa ve Azerbaycan’dan Erasmus öğrencileri veya AGH gönüllüleri idi. Sekizi AGH gönüllüsü, yedisi Erasmus öğrencisi idi, ve beşi kısa dönem eğitim programlarına katılmıştı. Hareketlilik dönemlerinin süresi bir hafta ile bir yıl arasında değişiyordu. Çoğunluğu ev sahibi ülkelerinde ortalama 6 ay kalmışlardı.

EK 4: Her Ortak Organizasyonda Araştırma Süreci

i. United States of Balkans (Yunanistan)

Odak gruplar/derinlemesine görüşmelere katılan bireylerin çoğu öğrencidir. Bu doğru, çünkü Yunanistan'daki en popüler AB hareketlilik programları öğrenciler ve çocuklar için olanlardır. Ancak bu araştırmanın en büyük bölümü Mayıs ve Haziranda – ikinci dönemin son sınavlarının yapıldığı zamanda gerçekleşti. Bunu göz önünde tutarken bu araştırmanın karşılaştığı en büyük zorluğun odak gruplarını ayarlamak olduğunu tahmin etmek zor değil. Birçok kişi katılmaya istekli idi, ancak vakitleri yoktu, ve odak gruplarının tarih ve saatlerinin sınavlar nedeniyle defalarca değiştirilmesi gerekti.

Görüşmeler sırasında en iyi dinamiklere sahip grupların uzun dönem projelerde (AGH gibi) yer alan bireylerle kısa dönem projelere (Gençlik Değişimi ve/veya Eğitim) katılanların karışık oldukları gruplar olduğu anlaşıldı. Bu durumda sohbet daha derin oluyordu ve konunun daha çok yönü inceleniyordu. Sadece kısa dönem projelere katılmış olan bireyler başta AB programlarında cinsiyetleri ve/veya cinsel yönelimleri ile bağlantılı herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmadıklarını söylemeye eğilimli oluyorlar. Ancak daha uzun projelerde bulunan bireylerle bir süre birarada olduktan sonra ayrımcılığın bir çeşidiyle karşılaştıklarını, veya başka birinin karşılaştığını gördüklerini anlıyorlar. Bazıları mülakattan sonra, katılımcıların bazıları, bireylerden çoğunun gençlik değişimlerinin bir tatil profili taşıdığına inandıklarını, bu nedenle de değişim sırasında rahat olduklarını, dolayısıyla kendi ülkelerinde onlar için tetikleyici olabilecek davranışlara dikkat etmedikleri için böyle

olduğunun düşünülebileceğini ileri sürdü.

Son olarak, eğitimleri sırasında Erasmus değişimine katılmış olan bireyler cinsiyetleri ve/veya cinsel yönelimleri ile ilgili en az ayrımcılığı, güvenli olmayan durumları veya başka tür tetikleyicileri rapor ettiler. Öte yandan, en çok olumlu toplumla kaynaşma öyküleri de onlardan geldi. Bazıları, onların bir veya iki dönem yabancı bir ülkede kaldıkları, ama korumalı bir bölgede yaşadıkları ve çoğunlukla sadece diğer Erasmus öğrencileri ile vakit geçirdikleri için olabileceğini ileri sürdüler.

ii. Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) (İstanbul, Türkiye)

Birincil araştırmanın İstanbul bölümü için Nisan ve Haziran 2017 tarihleri arasında dört odak grubu ve beş ayrı derinlemesine görüşme gerçekleştirildi ve toplamda 24 genç insana ulaşıldı. Mülakatlar baş araştırmacı tarafından gerçekleştirildi ve katılımcılar ile bağlantılar çoğunlukla Nilay Küme tarafından sağlandı. Katılımcılara kişisel temaslar, ev sahipliği ve gönderen kurumları ve birkaç üniversitenin Uluslararası İlişkiler bürolarına telefon ederek veya e-posta göndererek ulaşıldı. Odak grup ve derinlemesine görüşmeler genelde kafelerde yapıldı. Mülakatlar ve odak grupları sırasında katılımcılara projenin amacını açıklayan, katılımlarının koşullarını belirleyen, ve aynı zamanda son raporda anonim kalacakları garantisini de taşıyan bir onay formu ve aynı zamanda bir sosyo-demografik bilgi formu verildi.

iii. Portuguesa de Jovens para a Igualdade de Oportunidades entre Mulheres e Homens - REDE (Portekiz)

Hareketlilik dönemlerinde genç kadınların ve genç LGBTİ+'ların karşılaştığı toplumsal cinsiyet temelli

ayrımcılık üzerine yapılan çalışma baş araştırmacı Funda Karapehlivan tarafından koordine edilmiş ve Portekiz’de Cinsiyet Eşitliği İçin Genç İnsanlar Portekiz Ağı’ndan Catarina Correia tarafından yürütülmüştür. Portekiz’de Mayıs ve Haziran 2017 arasında on mülakat ve her birinde 5 kişi bulunan üç odak grubu gerçekleştirilerek, aralarından ikisi AGH gönüllülerini yönetmekte deneyimli olan 25 genç insana ulaşıldı. Katılımcıların seçimi kişisel temaslar, ev sahipliği ve gönderme organizasyonları, LGBTİ+ örgütleri ve bazı üniversitelerin Uluslararası İlişkiler Ofisleri’nin e-postaların yanı sıra kurumun Facebook sayfasında ve Erasmus grupları gibi Facebook gruplarında duyurular yayınlanarak yapıldı. Görüşmeler ve odak grupları sırasında katılımcılara projenin amacını açıklayan, katılımlarının koşullarını belirleyen, ve aynı zamanda son raporda anonim kalacakları garantisini de taşıyan bir onay formu ve aynı zamanda bir sosyo-demografik bilgi formu verildi.

iv. Yaşar Üniversitesi (İzmir, Turkey)

Yaşar Üniversitesi araştırma ekibi Yaşar Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma Merkezinde görevli iki Avrupa Birliği uzmanından oluşmaktadır. Merkez Üniversitenin Avrupa Hareketlilik, ortaklık ve araştırma projelerinin geliştirilmesi, uygulanması ve raporlanmasından sorumludur. Merkez 2005’ten beri koordinatör ve ortak olarak AB tarafından finanse edilen 75 proje ile ilgilenmiştir. 2005 – 2015 yılları arasında Merkez aynı zamanda Erasmus öğrenci ve personel hareketlilik programlarından da sorumlu olmuştur. Dolayısıyla Merkezin Erasmus öğrenci hareketliliği, Erasmus stajyerlikleri, Erasmus personel Hareketliliği, Avrupa Gönüllü Hizmetleri, Avrupa Gençlik Değişimi ve Eğitim Kurslarına katılmış geniş bir katılımcı yelpazesi bulunmaktadır.

Erasmus öğrenci ve personel hareketliliğini uygulayan

Yaşar Üniversitesi Uluslararası Programlar Ofisi araştırmacıların adayları belirlemesine de yardımcı olmuştur. “AB Hareketlilik Programlarında Cinsiyet Perspektifi” projesinin Yaşar Üniversitesi’ndeki kurumsal proje koordinatörü Başak Van Hove aynı zamanda Yaşar Üniversitesinde gençlik projeleri koordinatörüdür. Dolayısıyla eski AGH gönüllülerini ve eğitim kursu ve/veya gençlik değişimi projeleri katılımcılarını çalışmaya dahil edebilmiştir. Merkez aynı zamanda AGH programında aktif olan diğer yerel paydaşlara da ulaşmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi ve Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğinin (ÇYDD) eski gönüllüleri de odak gruplarına dahil olmuşlardır. Araştırmacılar aynı zamanda İzmir’de Mayıs 2017’de gerçekleşen bir SALTO gençlik eğitiminin organizatörlerine de ulaşmış ve bu eğitimin üç katılımcısı odak gruplarından birine de katılmıştır.

Katılımcıların seçiminden sonra araştırmacılar bir aylık bir sürede odak gruplarını Yaşar Üniversitesi Bornova Yerleşkesinde organize ettiler. Katılımcılar projenin ve çalışmanın hedefleri konusunda bilgilendirildiler. Onlara projenin baş araştırmacısı tarafından hazırlanmış onay formları verildi. Bütün odak grubu tartışmaları katılımcıların izniyle banda kaydedildi. Bu raporda katılımcıların anonimliği korundu. Grupların büyüklüğü üç ile yedi katılımcı arasında idi, ve 60 ile 90 dakika arasında sürdü. Odak grupları AB Uzmanı Başak Van Hove, AB Uzmanı Burcu Kiper’in yardımıyla gerçekleştirildi.

Odak grubu çalışması 26 Nisan 2017 ile 31 Mayıs 2017 arasında Yaşar Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma Merkezi’nden iki araştırmacı tarafından yönetildi. Çalışma genç kadınlar ve LGBTİ+ tarafından bir hareketlilik programının parçası oldukları süre içinde karşılaştıkları toplumsal cinsiyet temelli sorunları tanımlamaya odaklı idi. Çalışmada toplamda sekiz ayrı odak grubunda 32

Avrupa hareketlilik programı katılımcısı ve Avrupa hareketlilik programlarıyla çalışan 5 paydaş yer aldı.

v. EURO-NET (İtalya)

Avrupa “ERASMUS+ KA2 GENÇLİK İÇİN STRATEJİK ORTAKLIK” programı kapsamında gerçekleştirilen “AB HAREKETLİLİK PROGRAMLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİ” projesinde aşağıdaki tarihlerde dört odak grubu yönelttik:

- 22 Nisan 2017
- 08 Mayıs 2017
- 01 Haziran 2017
- 08 Temmuz 2017.

Belirtilen odak grupları, doğrudan gençlerle ve hareketlilik programları ile ilgili önemli paydaşlardan aşağıdaki noktaları anlayabilmek için gerçekleştirildi:

1) Toplumsal cinsiyet ayrımcılığının Erasmus+, Erasmus, Leonardo, Jean Monnet, Grundtvig, Comenius, Youth, AGH, vb. gibi AB programlarında da olup olmadığı ;

2) şu konuların mümkün olup olmadığı:

- Belirtilen AB Hareketlilik Programlarında toplumsal cinsiyet bakış açısını anaakımlaştırma (bu tartışmaya açık bir kavram ve uygulamadır);
- Gençlik örgütleri veya kuruluşlar/sivil toplum örgütlerinde (STÖ’ler) toplumsal cinsiyet sorunlarının görünürlüğünü artırma;
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini benimseyen politika uygulaması, strateji geliştirme ve destekleme, ve Avrupa toplumunda toplumsal cinsiyet ayrımcılığının hala var olup olmadığını ve nasıl kabul edildiğini veya savaşıldığını anlama.

Proje koordinatöründen (TOG) gelen ve görüşmeleri çeşitli düzeylerde Avrupa hareketliliklerine katılımış en az 25 kişiyle gerçekleştirmemizi öneren ifadeye karşılık, biz toplamda 26 kişiyle buluşma ve onları dinleme fırsatını elde ettik.

Farklı odak grupları, elbette ki, farklı katılımcılarla Nisan’da başlayıp Temmuz 2017’de sona eren (her ay bir mülakat yaptık) 4 ayda gerçekleştirildi.

Mülakatları gerçekleştirmek oldukça zor oldu, çünkü toplantı ‘olası’ katılımcıların belirttiği günler ve saatler göz önüne alınarak planlanmış olsa da birçok defa kişiler özel nedenlerle toplantıya gelemediği veya grubu oluşturmak için çok az katılımcı (sadece 1 veya 2 kişi) olduğu için toplantıyı iptal etme zorunda kaldık. Üstelik bu durum her seferinde her odak grubu için davet edilen katılımcı sayısı 15 – 20’den fazla olduğu halde oluştu.

Bunun neden olduğunu bilmiyoruz. Belki kısmen özel işler ve ilgiler nedeniyle, insanlar kendi bakış açılarını başkalarına tam olarak açıklamak ve görüşmeler sırasında kayda geçmek konusunda fazla ilgilenmedikleri içindi (ancak bu sadece olası bir açıklama, bu konuda emin değiliz).

Sonunda, karşılaşılan bir çok zorluğa rağmen belirlenen proje görevini tamamlama ve ayarlanan mülakatları gerçekleştirme fırsatını yakaladık.

Odak gruplarımızdan her biri etkinliğin organizasyonu ve oluşturulacak atmosfer konusunda proje koordinatöründen gelen bildirimlere uydu.

Oluşturulan odak grupları sırasında katılımcılar diğerlerinin önünde kendilerini açıkça ifade etmekte rahatsızlık duymadılar ve her zaman katıldıkları araştırma projesinin hedeflerinin farkındaydılar. Görüşmelere başlamadan önce araştırmacımız/ eğitmenimiz onlara projenin amaçlarını ve

araştırmanın hedeflerini açıkladı, ve onların bu inisiyatif ve/veya geliştirildiği Avrupa programları hakkındaki sorularını cevapladı.

Elbette ki biz her zaman bu araştırmanın Erasmus+ KA2 kapsamında kapsamında gerçekleştiğinin altını çizdik, ve gençlik inisiyatiflerini desteklemeye ve katılımcı ülkelerde genç insanlara yeni fırsatlar sunmaya yönelik stratejik ortaklıkları desteklemek için başlatılan bir eylem olduğunu açıkladık. Dahası, bu spesifik eylemin, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda belirgin bir ilgi ve özen gösteren Türkiye Erasmus Ulusal Ajansı tarafından başlatıldığının da altını çizdik.

Görüşmelere başlamadan önce geliştirilecek proje aktiviteleri ve bunları gerçekleştirecek olan (çeşitli ülkelerden organizasyonlar/kuruluşlardan oluşan) uluslararası ortaklık konularında bazı bilgiler verildi, ve daha fazla ilgi gösteren katılımcılara, daha fazla bilgi bulabilecekleri ve bütün ortaklarla ve/veya proje sonuçlarıyla ilgilenen başka kimselerle iletişim

kurabilecekleri projenin resmi web sitesini ve/veya projenin Facebook sitesini ziyaret edebileceklerini söyledik.

Yaptığımız odak gruplarının uluslararası bir bakış açısı olduğunun altını çizmek önemlidir. Çünkü, başka milliyetlerle ve kültürlerle geniş temas kurma kapasitesi olan EURO-NET isimli ağıımız sayesinde bizim sadece İtalya'dan değil, birçok ülkeden ve çok farklı ortamlardan ve/veya kültürlerden insanlarla temas kurma fırsatımız oldu; böylece bu proje görevinin sonucu, az da olsa gerçek bir uluslararası perspektif yakalamış olduk.

Görüşmelerimizi yapmamızın nedeni aynı zamanda, altta yatan ana teorik konulara değinerek toplumsal cinsiyet anaakımlaşırılmasının pratik ve analitik strateji olarak potansiyelini ve sınırlamalarını araştırmak ve toplumsal cinsiyet anaakımlaşırılmasının çeşitli farklı ortamlarda çıkarımlarını karşılaştırmalı olarak değerlendirmektir.

Erasmus+ KA2: Stratejik Ortaklık Projesi
“AB Hareketlilik Programlarında Toplumsal Cinsiyet Perspektifi”
2016-2-TR01-KA205-036174
DURUM RAPORU

Bu araştırma, Erasmus + hareketlilik programlarında genç kadın ve LGBTİ katılımcılarının deneyimlerine odaklanmakta, toplumsal cinsiyet bakış açısını programın merkezine taşımayı amaçlamaktadır. Bu araştırmanın, hareketlilik programlarında genç kadın ve LGBTİ’ler için toplumsal cinsiyete bağlı ayrımcı uygulamalara karşı önleyici öneriler geliştirmesi, güvenilir çözümler ve mekanizmalar üretmesi ve gençlik örgütlerinde toplumsal cinsiyet çalışmalarına katkıda sunmasını umuyoruz.

AB Hareketlilik Programlarından Toplumsal Cinsiyet Perspektifi Projesi, Erasmus + KA2 İyi Uygulamaların Değişimini destekleyen Stratejik Ortaklıklar programı dahilinde gerçekleştirilmiştir. Bu proje “Erasmus+ Programı kapsamında Avrupa Komisyonu tarafından desteklenmektedir. Ancak burada yer alan görüşlerden Avrupa Komisyonu ve Türkiye Ulusal Ajansı sorumlu tutulamaz.”

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union